

Vergaderjaar 1998–1999

26 353

Gemeentelijke herindeling van Twente**Nr. 5****VERSLAG**

Vastgesteld 15 maart 1999

De vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties¹, belast met het voorbereidend onderzoek van dit voorstel van wet, heeft de eer van haar voorlopige bevindingen als volgt verslag uit te brengen. Onder het voorbehoud dat de gestelde vragen en gemaakte opmerkingen genoegzaam zullen zijn beantwoord, acht de commissie de openbare beraadslaging voldoende voorbereid.

De voorzitter van de commissie,
De Cloe

De griffier van de commissie,
Coenen

Inhoudsopgave

	blz.
1. Algemeen	1
2. De nieuwe gemeente Twentestad	10
3. Almelo en Wierden	19
4. Holten en Rijssen (en Bathmen)	23
5. Hellendoorn	27
6. Vriezenveen en Den Ham	29
7. Denekamp, Ootmarsum en Weerselo	30
8. Oldenzaal	33
9. Hof van Twente	35
10. Haaksbergen	37
11. Financiële aspecten	38
12. Onderwijs	39

1. Algemeen

De leden van de PvdA-fractie hebben met belangstelling kennis genomen van het wetsvoorstel. Zij onderschrijven het uitgangspunt dat, nu de vorming van een stadsprovincie in de regio Twente een onhaalbare kaart is gebleken, versterking van het bestuur via gemeentelijke herindeling voor de hand ligt. Het algemene beleid ten aanzien van gemeentelijke herindeling kent twee pijlers: versterking van de positie van centrum-

¹ Samenstelling:

Leden: Terpstra (VVD), Schutte (GPV), Te Veldhuis (VVD), ondervoorzitter, De Cloe (PvdA), voorzitter, Van den Berg (SGP), Van de Camp (CDA), Scheltema-de Nie (D66), Van der Hoeven (CDA), Van Heemst (PvdA), Noorman-den Uyl (PvdA), Oedayraj Singh Varma (GL), Dankers (CDA), Hoekema (D66), Rijpstra (VVD), Cornielje (VVD), Rehwinkel (PvdA), Luchtenveld (VVD), Wagenaar (PvdA), De Boer (PvdA), Duijkers (PvdA), Verburg (CDA), Rietkerk (CDA), Halsema (GL), Kant (SP) en Balemans (VVD).

Plv. leden: Van den Doel (VVD), Rouvoet (RPF), Van Beek (VVD), Zijlstra (PvdA), Ravestein (D66), Van Wijmen (CDA), Augusteijn-Esser (D66), Balkenende (CDA), Barth (PvdA), Gortzak (PvdA), Rabbae (GL), Wijn (CDA), Dittrich (D66), Cherribi (VVD), Nicolai (VVD), Van Oven (PvdA), Brood (VVD), Apostolou (PvdA), Kuijper (PvdA), Belinfante (PvdA), Mosterd (CDA), Eurlings (CDA), Van Gent (GL), Poppe (SP) en Essers (VVD).

gemeenten en van het bestuur van plattelandsgemeenten. Dat moet leiden tot een krachtig en doorzichtig lokaal bestuur, dat zo veel mogelijk voor de eigen taken berekend is. Versterking van het beleidsvoerend vermogen van de gemeente en verbetering van de kwaliteit van dienstverlening aan de burger moeten voorop staan, zo menen de leden van de PvdA-fractie, naast een optimale democratische controle van het bestuur.

De leden van de PvdA-fractie achten het voorliggende wetsvoorstel in overeenstemming met de afspraak in het regeerakkoord, dat bij herindelingen in principe conform de provinciale voorstellen wordt gehandeld. Wel koesteren deze leden de mening dat het regeerakkoord een inhoudelijke beoordeling van het wetsvoorstel geenszins in de weg staat. Zij hebben dan ook een aantal vragen.

De leden van de PvdA-fractie hebben kennis genomen van de uitspraak van de Ondernemingskamer te Amsterdam op 18 februari jl. over het betrekken van de Hengelose ondernemingsraad bij het herindelingsproces. Volgens de Ondernemingskamer hadden de gemeente Hengelo, de provincie Overijssel en de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in overleg een moment moeten bepalen waarop zij de ondernemingsraad om advies zouden vragen. De minister heeft ruimte om daar alsnog toe over te gaan, stelt de Ondernemingskamer. Hoe beoordeelt de minister die uitspraak? Wat is zijn algemene oordeel over de uitspraak en de positie van ondernemingsraden bij gemeentelijke herindelingen?

De regering beschouwt grenscorrecties als primair een verantwoordelijkheid van de provincie. De leden van de PvdA-fractie delen die mening. Betekent dit dat de regering geen andere dan een marginale toetsing van de provinciale voorstellen heeft toegepast, op grond van logisch of natuurlijk grensbeloop? Of is er ook nog een inhoudelijk, kwalitatief oordeel over de voorgestelde grenscorrecties gevormd?

De leden van de VVD-fractie vragen wat de gevolgen zijn van de gemeentelijke herindeling voor de herverdeling van taken met de provincie? Welke taken betreft het in deze?

Volgens de memorie van toelichting dient voorkomen te worden dat centrumgemeenten voor wat betreft de economische en ruimtelijke ontwikkeling direct afhankelijk van de omliggende gemeenten worden. Wat zijn de te verwachten gevolgen van een dergelijke doelstelling voor de eveneens gewenste evenwichtige verhoudingen binnen Twente en in relatie tot de gehele provincie Overijssel?

Dient de centrumgemeente bij de uitoefening van haar centrumfunctie niet rekening te houden met de omliggende gemeenten?

In welk licht moet dan de tekst uit de memorie van toelichting «het voorkomen van een directe afhankelijkheid» worden bezien?

In de memorie van toelichting wordt gesteld dat gemeentelijke herindeling ruimte moet scheppen voor en gepaard gaan met decentralisatie van taken.

Welke taken zouden in aanmerking komen voor decentralisatie?

Wordt hierbij gedacht aan zowel rijkstaken als provinciale taken?

De leden van de CDA-fractie hebben met belangstelling kennis genomen van het wetsvoorstel tot gemeentelijke herindeling van Twente. De eerste indruk die de leden van de CDA-fractie bij onderhavig voorstel hebben, is er één van een stevig herindelingsvoorstel, dat op onderdelen zelfs zeer grootschalig te noemen is. Mede in het verlengde hiervan hebben de aan het woord zijnde leden de volgende opmerkingen en vragen. Zij zullen hierbij de volgorde van de memorie van toelichting aanhouden.

De leden van de CDA-fractie hanteren bij het beoordelen van herindelingsvoorstellen de knelpuntenbenadering, dat wil zeggen dat in beginsel herindeling alleen acceptabel wordt geacht indien er sprake is van een evident ruimtelijk en/of bestuurlijk-juridisch knelpunt. De bewijslast om de meerwaarde van voorstellen aan te tonen ligt altijd bij diegenen die tot verandering van grenzen willen overgaan. Binnen dit kader vormen de provinciale voorstellen een belangrijk referentiepunt; de mate van draagvlak voor de (deel)voorstellen binnen de staten én de inhoudelijke afstand van de provinciale voorstellen tot de knelpuntenbenadering bepalen voor de leden van de CDA-fractie in beginsel de marges om tot eventuele aanpassing over te gaan. In het licht hiervan vragen de leden van de CDA-fractie een nadere toelichting op de passage in het regeerakkoord dat herindelingsvoorstellen «in principe» conform provinciale voorstellen worden uitgevoerd. Wat zijn de afwegingselementen om hiervan af te wijken?

De leden van de CDA-fractie verzoeken de regering voorts aan te geven hoe het staat met de zogenaamde takendiscussie. Is het immers niet zo dat uitkomsten van de takendiscussie van invloed (kunnen) zijn op (de noodzaak van) gemeentelijke herindeling, zo vragen deze leden zich af. Is het uitgangspunt dat «nieuw te vormen gemeenten integrale afwegingen moeten kunnen maken bij de ontwikkeling van hun gebied» niet illusoir? Blijft niet altijd in belangrijke mate intergemeentelijke samenwerking en bovenlokale regie door de provincie nodig? En zo ja, relateert dit niet de «herindelingsdrang» van deze regering? Deze leden zullen hier in het vervolg van hun inbreng op terugkomen, met name in relatie tot de voorgestelde nieuwe gemeente Twentestad. Tenslotte vragen deze leden de regering bij elke nieuw te vormen gemeente uiteen te zetten welk probleem wordt opgelost en wat de effecten zijn op de voorzieningen en leefbaarheid en welke financiële consequenties op de langere termijn te voorzien zijn. Hier zal onder de paragraaf financiële aspecten op worden teruggekomen.

De leden van de CDA-fractie verzoeken de regering aan te geven wat naar haar mening de gevolgen zijn geweest van het kruisen van de procedure «go – no go beslissing regioprovincie» en de totstandkoming van het voorstel Twentestad, los van de vraag of zulks de bevoegdheid en verantwoordelijkheid van de provincie betreft. De wetgever heeft immers ook tot taak de zorgvuldigheid te toetsen. Naar de mening van deze leden hebben beide procedures onnodig op een oneigenlijke manier op elkaar in gewerkt; aan de ook in de motie Scheltema/Van der Hoeven vereiste volgtijdelijkheid is niet voldaan. De zorgvuldigheidsvraag is daarmee aan de orde, met name in relatie tot de nieuwe gemeente Twentestad. Blijft de regering van mening dat ook dit onderdeel «een zorgvuldig voorbereid voorstel» betreft? Waar is dit oordeel op gebaseerd? In dit kader vragen deze leden ook of het voorstel is getoetst aan de artikelen 116, 117 en 118 van de Gemeentewet.

De leden van de CDA-fractie vragen de regering aan te geven op welke «vraagpunten» zij het nodig en wenselijk achtte meer informatie in te winnen. Welke is ontvangen? In welke mate en op welke wijze heeft deze ontvangen informatie vraagpunten weggenomen?

Tenslotte vragen de leden van de CDA-fractie de regering mede te delen in welke zin zij gevolg gaat geven aan haar eigen oproep dat «gemeentelijke herindeling ruimte dient te scheppen voor en gepaard dient te gaan met decentralisatie van taken en bevoegheden».

De leden van de D66-fractie hebben met belangstelling kennis genomen van onderhavig wetsvoorstel, waarover in het hierna volgende een groot

aantal vragen zal worden gesteld. Hoewel het voorstel op een aantal onderdelen zeker de sympathie van hen wekt, hebben zij nog de nodige vragen; dat geldt met name voor het onderdeel Twentestad (samenvoeging Hengelo–Borne–Enschede), waarvan de argumentatie en onderbouwing in het wetsvoorstel wel erg aan de magere kant blijft. Deze leden spreken hun waardering uit voor het vele en grondige werk dat door de provincie, in een redelijk hoog tempo, is verricht. Het is in dat licht dan ook jammer dat het lang heeft moeten duren voor het voorstel bij de Kamer kon worden ingediend. Zo'n tijdsverloop doet niet geheel recht aan de provinciale democratie die, ook gezien het verloop en resultaat van de statenvergadering van 27 juni 1997, een intensief en spannend karakter had.

Alvorens in te gaan op de afzonderlijke onderdelen van het wetsvoorstel, hechten de leden van de fractie van D66 eraan een aantal opmerkingen te maken en vragen te formuleren over de procedurele aspecten van het voorstel. In de eerste plaats willen zij graag commentaar van de regering vragen op de uitspraak van de gemeente Hengelo, gedaan bij verschillende gelegenheden, dat «in de ARHI-procedure, voorafgaand aan de standpuntbepaling van GS van Overijssel, de Twentestad slechts terzijde is genoemd en nooit als serieuze optie is genoemd». Is deze bewering juist en, zo ja, hoe verhoudt zich de ARHI-procedure tot het GS voorstel (brief gemeentesecretaris Fluks aan de griffier van de vaste commissie voor Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 18 februari jl.). Kan inderdaad worden beweerd dat de provincie Overijssel in de periode tussen het uitbrengen van de Variantennota (16 april 1996) en het uitbrengen van het herindelingsplan (17 januari 1997) van mening is veranderd en eerst Twentestad slechts terloops noemde? Of had de voorzichtigheid van het provinciebestuur van Overijssel wellicht te maken met de onzekerheden over het Rijksbeleid zoals geciteerd in het provincievoorstel nr. 25 op blz.11 van 22 april 1997?

In de tweede plaats stelt zich de vraag, overigens meer inhoudelijk dan procedureel, naar de verdere ontwikkeling van het middenbestuur in de komende jaren, met name in Overijssel, in de visie van het kabinet. Waar de leden van de fractie van D66, zoals bekend, een duidelijke voorkeur hadden en hebben voor een (stads)provincie Twente die recht zou doen aan het in het wetsvoorstel genoemde argument van «een duidelijk samenhangend gebied» en vooral het «goed zijn toegesneden van de schaal van de regio op het functioneren als bestuurlijke entiteit» (blz. 3 memorie van toelichting), is de vraag hoe de regering de verwezenlijking van argumenten ziet als alleen maar naar het instrument van de gemeentelijke herindeling en de herverdeling van taken met de provincie in het kader van de takendiscussie wordt gegrepen. De eerste vraag is dan hoe die takendiscussie zal verlopen c.q. eindigen, de tweede of het perspectief van de regio Twente wel voldoende gewicht en dynamiek ontvangt door creatie van de Twentestad. Waar blijft dan het hier zo belangrijke regionale aansturings- en arbitrage-element als ook het provinciebestuur zelf aangeeft een verandering te verwachten in de provinciale rol (blz.12 van eerdergenoemd voorstel aan PS). Is het reëel te verwachten dat de regiefunctie voor bovenlokale beleidsvraagstukken, die het provinciebestuur op dezelfde pagina van genoemd voorstel aanhaalt, voldoende sterk ontwikkeld zal zijn na de eventuele creatie van Twentestad tussen bijvoorbeeld Almelo, Twentestad en het buitengebied van Twente, waar deze terzake van beleidsvraagstukken tussen Enschede en Hengelo onvoldoende tot haar recht kwam c.q. kon komen? Met andere woorden, zou Twentestad niet eerder een logische opmaat kunnen en moeten zijn voor een bandstadgemeente Almelo-Hengelo-Enschede, een ontwikkeling die het provinciebestuur zegt «niet uit te sluiten» (blz.13 GS-voorstel). Zou de regering haar visie op de bandstad, ook in langere-termijn perspectief,

kunnen geven, en ook willen ingaan op hoe het de stadsgewestelijke samenwerking in Twente ziet na de herindeling? Kan daarbij ook worden ingegaan op het wel gehoorde argument dat het evenwicht in het gewest zal worden verstoord door creatie van een zeer sterke partner (dubbelstad-plus) die de resterende partner, Almelo, zou kunnen «wegdrukken»? Kan ook commentaar worden gegeven op het van de zijde van Hengelo vaak genoemde argument dat in het planologische beleid van het Rijk een verschuiving te zien zou zijn, waarbij naast het stedelijk knooppuntenbeleid een stadsgewestelijke aanpak meer naar voren komt. Zou de regering, kortom, uitvoerig kunnen ingaan op de verdere ontwikkeling van Twente (bandstad, stadsgewest, relatie tot en samenwerking met het buitengebied, regioprovincie) temeer waar de door de regering gegeven argumentatie voor Twentestad zwaar leunt op het concept van het meer reliëf geven aan Twente als economische trekker door het tot stand brengen van een bestuurlijk zwaartepunt door middel van Twentestad. Bovendien vragen de leden van de fractie van D66 nog met bijzondere nadruk naar de visie van de regering op de binnengemeentelijke decentralisatie binnen Twentestad, die door zowel de provincie als door de regering van groot belang worden geacht, maar waaraan betrekkelijk weinig uitwerking is gegeven. Zijn modaliteiten denkbaar die een bestuurlijke (en maatschappelijke) eenheid Hengelo, Borne en Enschede handhaven binnen het grotere bestuurlijke verband van Twentestad en, zo ja, welke financiële gevolgen zijn hieraan globaal verbonden. De leden van de fractie van D66 merken op dat hier wel zeer klemt, de problematiek van de gewijzigde opzet van de financiering van de herindeling (geen compensatieregeling meer, maar slechts een beperkte gewenningsbijdrage), die door vele betrokkenen als probleem wordt ervaren. Zou gezien de volstrekt unieke aard van onderhavige herindeling (althans het dubbelstad-voorstel) een specifieke stimuleringsbijdrage niet voor de hand liggen?

Als derde en laatste thema in de serie procedurele kwesties willen de leden van de D66-fractie graag nader ingaan op de uitspraak van de Ondernemingskamer van het Gerechtshof te Amsterdam inzake de ontwerp-regeling gemeentelijke herindeling Twente. De rechter concludeert (blz. 9 uitspraak Hof) dat «de minister het . . . besluit heeft genomen in strijd met de wet, immers zonder op de voet van artikel 25 WOR het advies van de betrokken ondernemingsraden . . . te vragen». De rechter verbindt aan deze vaststelling geen gevolgen omdat het gewraakte besluit inmiddels onderdeel uitmaakt van het proces van formele wetgeving (zie ook blz. 9 van de uitspraak).

De concrete vraag die nu aan de orde is of, en zo ja, op welke wijze de regering gevolg wil geven aan de aan het slot van paragraaf 3.6. van de uitspraak (blz. 10) gemaakte opmerking dat «de toets of die verplichtingen (medezeggenschapsverplichtingen krachtens de WOR) correct zijn nagekomen, wordt beoordeeld door de wetgever in formele zin onderscheidenlijk de staatsorganen die tezamen de formele wetgever vormen». Met andere woorden: is de regering nog voornemens advies aan de betrokken ondernemingsraden te vragen (maar met ernstige gevolgen voor het tijdschema van het wetsvoorstel) of wordt de behandeling doorgezet en nagedacht over de gevolgen van de inmiddels meerdere gerechtelijke uitspraken over de toepasselijkheid van de WOR (provincievoorstel Zuid-Holland voor Den Haag e.o.)? Is het niet wenselijk de WOR ten principale te bezien en te toetsen op de verhouding tussen de OR- en personeelsbelangen zoals neergelegd in de WOR versus de verantwoordelijkheden bij GHI? Is de provincie Zuid-Holland overigens in cassatie gegaan bij de Hoge Raad en is daarvan al een resultaat bekend?

De leden van de D66-fractie zijn geïnteresseerd in de «enkele vraagpunten» (blz.6 memorie van toelichting) die de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties kennelijk nog had alvorens het wetsvoorstel in te dienen. Welke additionele informatie achtte de minister wenselijk en noodzakelijk voordat hij in staat was het voorstel ongewijzigd in te dienen? Had staatssecretaris Van de Vondervoort niet min of meer dezelfde informatie toen zij op 27 en 30 oktober 1997 overleg voerde met GS en diverse gemeenten?

Over de inhoud van het wetsvoorstel heeft de fractie van D66 nog veel vragen. In het algemene deel van de tekst valt op dat de regering stelt dat de grenscorrecties zoals door de provincie voorgesteld «over het algemeen» leiden tot een logisch grensbeloop. Kan de regering aangeven in welke gevallen dat kennelijk niet zo is? In hetzelfde gedeelte wordt gesteld dat de toelichting op voorgestelde samenvoegingen waar wordt aangesloten bij provinciale voorstellen «zo bondig mogelijk» wordt gehouden. Is dat een praktische of principiële keuze? Loopt de regering niet het risico dat een majeur voorstel dat afwijkt van alle herindelingsvoorstellen tot nu toe, zoals Twentestad, zeker in de beeldvorming van het gehele wetsvoorstel betrekkelijk marginaal wordt getoetst en toegelicht?

De leden van de fractie van GroenLinks zijn geen principieel voor of tegenstander van gemeentelijke herindelingen. Elke fusie moet op zijn eigen merites worden beoordeeld. Argumenten moeten de doorslag geven.

In het debat over gemeentelijke herindelingen staat de kwaliteit van het lokale bestuur centraal. Maar de wetwijzigingen die in de Tweede Kamer besproken worden gaan uitsluitend over de kwantiteit van het ambtenarenapparaat en de omvang van het bestuur. Alternatieve wijzen om de ambtelijke en politieke bestuurskracht te vergroten komen helaas niet aan de orde. Deze leden vinden het teleurstellend dat de regering relatief weinig aandacht heeft voor oplossingen als vormen van intergemeentelijke samenwerking of een versterkte rol van de provinciën. Hierdoor lijkt de discussie over het lokale bestuur eerder een vormdiscussie te zijn, dan een discussie over de vraag op welke wijze en door wie bepaalde taken het best uitgevoerd kunnen worden.

De leden van de fractie van GroenLinks steunen de minister in zijn opvatting dat de gewenste schaal van gemeenten altijd een kwestie van maatwerk is. «De interne samenhang, de functie van gemeenten, een evenwichtige gebiedsindeling, de (politieke en ambtelijke) bestuurskracht, het inwonertal, draagvlak en oppervlakte spelen bij de beoordeling van het voorstel een rol.» Zij vrezen echter dat de afweging van de minister niet altijd objectief is. De minister lijkt een voorstander te zijn van grote «robuuste» gemeenten. Dogma's als «big is beautiful» dreigen dan het debat te domineren. Argumenten om zijn enthousiaste visie te ondersteunen lijken er soms wat met de haren bijgesleept. Soundbites als Twente «op de landkaart van Nederland en Europa» zetten, zijn wat deze leden betreft onvoldoende beargumenteerd.

Zij zijn van mening dat de besluitvorming over gemeentelijke herindelingen voorafgegaan moet worden door een inventarisatie van de problemen waar de betrokken gemeenten mee kampen, een analyse over de wijze waarop een herindeling deze problemen kan verhelpen en de gevolgen die dit zal hebben voor de overige taken van de gemeenten. Gemeenten zijn immers niet alleen dienstverlener en medeoverheid, maar vormen ook het bestuur van een gemeenschap.

De discussie over het gemeentelijk herindelingsbeleid wordt gedomineerd door het woord «doelmatigheid». Maar doelmatigheid zonder doel, leidt slechts tot matigheid.

De leden van de SP-fractie hebben kennis genomen van het wetsvoorstel en kunnen hiermee niet instemmen.

De leden van de SP-fractie zijn geen voorstander van grootscheepse gemeentelijke herindelingen. In tegenstelling tot het kabinet achten zij schaalvergroting voor een sterk lokaal bestuur niet noodzakelijk. Volgens de leden van de SP-fractie wordt er ten onrechte van uit gegaan dat schaalvergroting automatisch leidt tot vergroting van bestuurskracht. Veelal zal herindeling de afstand tussen burger en bestuur vergroten. De meeste onderzoeken over effecten van herindelingen vallen niet in het voordeel uit van herindeling. Welke rol hebben de resultaten gespeeld bij het voorliggende wetsvoorstel?

De leden van de SP-fractie zijn tegen gemeentelijke herindelingen zonder draagvlak onder de bevolking. Bij menig onderdeel van het voorliggende voorstel ontbreekt dit draagvlak. Bevolkingsgroepen van verschillende gemeenten hebben zich in grote meerderheid tegen samenvoeging met of annexatie door andere gemeente uitgesproken. De leden van de SP-fractie vinden dat hun mening gerespecteerd moet worden. In welke mate is hun mening betrokken bij de afwegingen in het voorliggende voorstel? In Hengelo is er zelfs een referendum gehouden, waarin ruim 90% van de bevolking zich uitsprak tegen de vorming van Twentestad. Welke waarde hecht u eraan? Is dit reden om de plannen te herzien? Zo niet, zal dit niet leiden tot vergroting van de afstand tussen burger en bestuur? De leden van de SP-fractie stellen vast dat met de uitwerking van het alternatief gemeentelijke herindeling ieder geval één van de belangrijkste problemen van de regio worden opgelost, te weten de ruimtenood. Aangezien door gemeentelijke herindeling er echter geen meter grond bijkomt, zijn de leden van mening dat dit een oneigenlijk argument is. Kan de minister hier een reactie opgeven?

De leden van de SP-fractie stellen vast dat in de nota «Varianten voor gemeentelijke herindeling Twente» van april 1996 een aantal uitgangspunten en randvoorwaarden geformuleerd is inzake het provinciale herindelingsbeleid. Krachtens dat beleid is een van de uitgangspunten voor de provincie dat deze gemeenten moeten kunnen beschikken over voldoende ruimte voor woningbouw, bedrijvigheid en stedelijke voorzieningen op eigen grondgebied. Deze leden zijn van mening dat gemeentelijke herindeling niet meer grond oplevert. Het bouwen van woningbouw of bedrijvigheid kan de gemeente ook op andere wijze worden gerealiseerd. Dit is toch geen argument om tot een herindeling over te gaan?

Een ander argument is dat het bestuur van die steden zodanig moet worden versterkt dat een krachtige aanpak van de problematiek zoals die zich in die steden concentreert, mogelijk is. Het argument dat herindeling het bestuur zou versterken, die de problematiek krachtig aan zou kunnen pakken is een oneigenlijk argument. Een bestuur met goede kwaliteiten zou oplossingen kunnen vinden voor de problematiek in de gemeente. De leden willen benadrukken dat herindeling niet de kwaliteit van het bestuur bevordert. Wat is uw reactie hierop?

De leden van de fractie van RPF hebben met belangstelling kennis genomen van het wetsvoorstel tot gemeentelijke herindeling van Twente. Zoals bekend zijn deze leden geen voorstander van grootschalige herindelingen, anders dan bij evidente problemen met betrekking tot ruimte en bestuurskracht van gemeenten. Dat heeft te maken met het feit dat deze leden van mening zijn dat geen algemene norm geldt voor de

optimale grootte van gemeenten. De bestuurskracht van een gemeente hangt niet enkel af van het inwonertal. Bovendien kan het eigen karakter en de eigen cultuur van een gemeente onder druk komen te staan wanneer verschillende gemeenten samengevoegd worden. Daarbij komt ook dat, bij de vorming van grootschalige gemeenten, de afstand tussen bestuur en burger te groot kan worden. Dat alles betekent voor de leden van de fractie van RPF dat herindeling alleen gerechtvaardigd is bij aantoonbare knelpunten. Daarbij verdient het de voorkeur deze knelpunten op te lossen door middel van grenscorrecties.

Ten aanzien van dit wetsvoorstel constateren de leden van de fractie van RPF dat de regering de door de provincie voorgestelde herindeling geheel heeft overgenomen. Daarmee respecteert de regering het provinciale besluit. Maar dat laat, wat deze leden betreft, onverlet dat de wetgever een eigen verantwoordelijkheid heeft en opnieuw moet beoordelen of de regio met de nu voorgestelde herindeling de komende 25 jaar vooruit kan. Dit geeft de leden van de fractie van RPF reden om dit wetsvoorstel hierop te beoordelen en het geeft deze leden ruimte om wijzigingsvoorstellen te overwegen.

In het algemeen vragen de leden van de RPF-fractie of de regering heeft kennis genomen van kritiek van de Hogeschool Ede, waarin wordt gesteld dat bij dit wetsvoorstel enkel ruimtelijke argumenten worden gehanteerd en er onvoldoende aandacht is voor sociaal-maatschappelijke factoren. Deze leden vragen de regering om een reactie op deze kritiek.

De leden van de SGP-fractie hebben met belangstelling, maar niet met onverdeelde instemming, kennis genomen van het wetsvoorstel inzake gemeentelijke herindeling Twente. Zij zijn van oordeel dat ook in dit herindelingsvoorstel te veel bij voorbaat wordt uitgegaan van gemeentelijke schaalvergroting als dé oplossing van problemen in de bestuurlijke organisatie. Een analyse van concrete knelpunten en afweging van alternatieven ontbreekt. Dat geldt zowel van dit wetsvoorstel als van het daaraan ten grondslag liggende provinciale voorstel. De leden van de SGP-fractie vinden dat de bestuurlijk-organisatorische argumenten en de invalshoek van de dienstverlenende taken te veel aandacht krijgen ten koste van het concept van de gemeente als gemeenschap. Ook vinden zij dat er veel te weinig differentiatie is aangebracht tussen stad en platteland wat betreft de gemeentelijke schaalgrootte, hoewel die gedifferentieerde benadering door de regering wel steeds als uitgangspunt wordt beleden. Overigens verwijzen deze leden voor hun algemene visie op het beleid inzake gemeentelijke herindeling naar hun notitie Paal en Perk, grenzen aan gemeentelijke herindeling (notitie SGP-fractie Tweede Kamer, Den Haag, 28 januari 1999) en naar hun inbreng in het debat over de november-notitie van de minister in het nota-overleg op 1 februari 1999 (TK 26 331).

Wat betreft het algemene deel in de toelichting bij het wetsvoorstel vragen de leden van de SGP-fractie of vermindering van intergemeentelijke samenwerkingsvormen nog steeds een expliciete doelstelling is van het herindelingsbeleid (par. 1.2). In het verlengde hiervan stellen deze leden de vraag welke taken na de herindeling naar verwachting zullen resteren in het kader van de Regio Twente.

De minister is in zijn november-notitie ook ingegaan op differentiatie in regelgeving binnen gemeenten, binnengemeentelijke decentralisatie en deconcentratie als mogelijkheden om tegemoet te komen aan de effecten van schaalvergroting voor de zelfstandigheid van de samenstellende delen van een nieuwe gemeente. Wat betreft differentiatie doet zich de vraag voor welke mogelijkheden voor differentiatie op gemeentelijk

niveau er eigenlijk zijn. Omdat dit voor diverse gemeenten van belang kan zijn, vragen de leden van de SGP-fractie of de minister een overzicht kan geven van alle mogelijkheden tot differentiatie in regelgeving. Deze leden vragen hoe de minister de mogelijkheden tot differentiatie, binnengemeentelijke decentralisatie en deconcentratie ziet in relatie tot het voorliggende wetsvoorstel.

In het algemeen vragen de leden van de SGP-fractie of de provincie zich bij haar voorstellen niet vooral heeft laten leiden door een bepaald minimum-inwonertal en logische grensbelopen dan door inhoudelijke criteria als maatschappelijke samenhang, sociaal-economische binding en andere oriëntatiepatronen. Hoe beoordeelt de minister dit? Deze leden hebben zich overigens zeer verbaasd over het slot van par. 2.2. van de toelichting: «Met het voorstel van de provincie wordt geen beoordeling gegeven van het huidige functioneren van gemeentebesturen. Dit heeft geen rol gespeeld bij haar overwegingen.» Op z'n minst zou toch – indien er nieuwe taak- en doelstellingen aan de orde zijn – de vraag moeten worden beantwoord in hoeverre de huidige gemeenten in staat zijn daaraan te voldoen?

De leden van de GPV-fractie hebben met belangstelling kennis genomen van het wetsvoorstel. Zij realiseren zich, dat reeds heel lang gesproken wordt over de bestuurlijke inrichting van Twente. De onzekerheid welke hiermee samenhangt is schadelijk voor de regio. Alleen al om die reden is het goed dat nu spoedig duidelijkheid ontstaat. De genoemde leden zijn nooit voorstanders geweest van een provincie Twente, niet zozeer omdat dit geen oplossing voor de problemen van deze regio zou betekenen, maar omdat een provincievorming in Twente niet op zichzelf zou kunnen worden beschouwd, maar ingrijpende gevolgen zou hebben voor de schaal van het bestuurlijk middenniveau in Overijssel en elders. De voorgeschiedenis verplicht dan wel om thans voorliggende andere oplossing serieus te beoordelen.

Dit vraagt om een goede analyse van de knelpunten in het gebied in relatie tot de taakstelling in de komende decennia. Duidelijk is dat met het voorstel enkele ruimtelijke knelpunten worden opgelost. Minder duidelijk is welke criteria de regering heeft gehanteerd om te komen tot de conclusie dat het uiteindelijke voorstel van de provincie integraal moest worden overgenomen. De leden van de GPV-fractie vragen daarop meer in algemene zin in te gaan.

De leden van de GPV-fractie onderkennen dat de regering het inwonertal van een gemeente niet als zelfstandig criterium hanteert. Zij zijn het daarmee eens. Maar ook zonder een inwonertal als formeel criterium te hanteren kan dit feitelijk nog wel gebeuren. Zij hebben de indruk, dat in dit gebied een inwonertal van 20 000 feitelijk als ondergrens voor handhaving van gemeenten is gehanteerd en een belangrijk hoger aantal als ondergrens voor nieuw te vormen gemeenten. De genoemde leden nodigen de regering uit op deze indruk in te gaan. Zij hechten eraan te stellen dat zij zo'n informeel criterium niet willen hanteren. Niet in dit gebied en niet elders.

Naar de mening van de leden van de GPV-fractie moet een voorstel voor de bestuurlijke indeling van dit gebied met name ook in regionaal verband worden beoordeeld. Daarbij gaat het zowel om de functie van de regio in nationaal en internationaal verband als om de bestuurlijke verhoudingen binnen de regio. Volgens deze leden vertoont vooral vanuit dat laatste oogpunt zwakke kanten. De nieuw te vormen gemeenten zullen ook in de toekomst in allerlei opzichten op onderlinge samenwerking aangewezen zijn. Dat vraagt om enigszins evenwichtige onderlinge verhoudingen. Welke rol heeft dit criterium gespeeld bij de keuze van de regering?

De leden van de GPV-fractie realiseren zich, dat voorstellen tot opheffing en samenvoeging van gemeenten zelden tot enthousiasme onder burgers en bestuurders van de betrokken gemeenten leidt. In die zin kan het al dan niet aanwezig zijn van draagvlak geen doorslaggevende factor zijn. Maar een zeker draagvlak onder bestuurders en burgers is wel bevorderlijk voor het welslagen van een ingrijpende herindelingsoperatie. Eventueel verzet tegen een mogelijke herindeling moet ook worden afgewogen tegen het meer algemene belang dat met herindeling zou worden gediend. Deze afweging hebben genoemde leden op enkele belangrijke onderdelen van het voorstel gemist.

2. De nieuwe gemeente Twentestad

De leden van de PvdA-fractie delen de uitgangspunten en randvoorwaarden zoals die zijn geformuleerd voor herindeling in het stedelijke gebied van Twente. Hoort hier echter niet nog een criterium bij, namelijk versterking van de maatschappelijke samenhang? In de notitie van het kabinet over uitgangspunten voor gemeentelijke herindeling van 27 november jl. (26 331) wordt dit uitdrukkelijk naar voren gebracht. Hoe zullen de voorstellen voor het stedelijke gebied van Twente de maatschappelijke samenhang versterken, zo vragen de leden van de PvdA-fractie. In de memorie van toelichting vat de regering de argumenten van de provincie Overijssel voor Twentestad samen. Deze opsomming is niet volledig, stellen de leden van de PvdA-fractie vast. Waarom heeft de regering de andere argumenten niet overgenomen? Deelt zij deze niet? De provincie veronderstelt onder meer dat Twentestad meer mogelijkheden voor de overdracht van rijkstaken biedt. In het wetsvoorstel wordt uitsluitend gerept van provinciale taken. Ziet de minister ruimte voor de overdracht van rijkstaken naar Twentestad, en zo ja, welke? De provincie Overijssel ziet in Twentestad mogelijkheden voor het hand-in-hand gaan van verschillende bestuurlijke schalen: enerzijds schaalvergroting, als efficiënte bestuursorganisatie en economische motor, anderzijds schaalverkleining die ruimte schept voor stadsdeel- en wijkgericht werken. Deelt de regering deze visie? Hoe ziet de regering met name de rol van binnengemeentelijke decentralisatie? De Twentestad zal ongezonde vormen van concurrentie tussen Hengelo en Enschede voorkomen, verwacht de regering. De leden van de PvdA vragen of de regering daar voorbeelden van heeft? De gemeente Hengelo is van mening dat Twentestad door zijn omvang geheel op zichzelf staat in de bestuurlijke vormgeving van Nederland. Deelt de regering die mening, willen de leden van de PvdA-fractie weten, en waarom wel of niet? De gemeente Hengelo draagt als alternatief voor Twentestad onder meer intensieve intergemeentelijke samenwerking aan. Hoe is de kijk van de minister daarop, vragen de leden van de PvdA-fractie, met name in het licht van de uitgangspunten voor herindelingen: doorzichtig bestuur en een heldere taakverdeling tussen rijk, provincie en gemeente? Op 3 maart jl. heeft bijna 58 procent van de kiesgerechtigden van Hengelo zich via een raadplegend referendum uitgesproken tegen Twentestad. Hoe beoordeelt de regering de uitslag van deze raadpleging, met mede in ogenschouw de motie Rehwinkel/Brood (nr. 26 156, nr. 7.) De regering wijst de vorming van een Bandstad – waarin tenminste ook Almelo is opgenomen – af, op voorspraak van de provincie. Zo'n agglomeratiegemeente wordt beschouwd als een stap te ver. De leden van de PvdA-fractie zetten daar vraagtekens bij. Komt de aanpak van regionale en grootstedelijke opgaven in Twente niet uiteindelijk optimaler tot zijn recht in een Bandstad? En zou een Bandstad in de toekomst niet eventuele ongezonde vormen van concurrentie tussen Twentestad en Almelo kunnen voorkomen?

Een eerdere fusie tussen Enschede en Hengelo is afgeketst op het doorslaggevend argument van een ontbreken van bestuurlijk draagvlak, aldus de leden van de VVD-fractie.

Welke waarde wordt thans gehecht aan het wederom ontbreken van bestuurlijk draagvlak bij een van de samen te voegen gemeenten, zijnde Hengelo?

In welke mate is bij dit wetsvoorstel bestuurlijk draagvlak binnen de te herindelen gemeenten van belang?

In welke mate heeft de wens van de inwoners een rol gespeeld bij de totstandkoming van dit wetsvoorstel?

Leidt de vorming van Twentestad niet tot nieuwe vormen van ongezonde concurrentie met omliggende gemeenten?

Welke gevolgen heeft de vorming van Twentestad op de positie van de centrumgemeente Almelo, in het kader van de uitoefening van haar centrumfunctie, binnen Twente?

Zou de ligging van het vliegveld Twente en haar zonering een belemmering kunnen zijn voor een evenwichtige ontwikkeling van te vormen gemeente Twentestad?

Welke relatie bestaat er tussen het argument dat Twentestad Twente op «de landkaart van Nederland en Europa» moet worden gezet als doel en het middel van gemeentelijke herindeling om te komen tot het doel van krachtige gemeenten in Overijssel?

Wat zijn de gevolgen van de vorming van Twentestad voor Twente in het licht van de Euregio en in relatie tot de Duitse steden Münster en Osnabrück?

De leden van de CDA-fractie hebben met grote bezwaren kennis genomen van het voorstel om Enschede, Hengelo en (het grootste deel van) Borne samen te voegen in een «dubbelstad-plus», oftewel Twentestad. Zij hebben hierover de volgende vragen en opmerkingen.

De leden van de CDA-fractie hebben goede nota genomen van de stelling in de memorie van toelichting dat «voor de ruimtelijk-economische ontwikkelingen een sterk bevoegd gezag nodig is». Graag vernemen de leden van de CDA-fractie een nadere steekhoudende argumentatie waarom een regioprovincie hiervoor «een te zwaar middel», een «bandstad» (Twentestad + Almelo) «een stap te ver» is alsmede een antwoord op de vraag of het opheffen van een gemeenten van bijna 80 000 (Hengelo) resp. 22 000 (Borne) inwoners niet, nog afgezien van de vraag of Twente- of bandstad überhaupt beantwoord aan bovenbedoelde noden, niet meer na- dan voordelen heeft.

Voorts vragen de leden van de CDA-fractie de regering aan te geven in welke zin Twentestad aansluit op de hoofdlijnen van het gemeentelijke herindelingsbeleid in het kabinetsstandpunt Vernieuwing van de bestuurlijke organisatie van 15 september jl. waaraan de provincie haar voorstel – zoals ook in de memorie vermeld – heeft getoetst. Waarom «past het uiteindelijke voorstel goed binnen het beleidskader gemeentelijke herindeling»? Hierin wordt immers uitgesproken dat het uitgroeien van centrumgemeenten tot grootschalige agglomeratiegemeenten niet in het beleidskader past. Daarom vragen deze leden de regering een uitgebreide nadere toelichting. Zien de leden van de CDA-fractie het goed dat een voorstel voor een Twentestad zonder precedent is? Hieruit vloeit naar de mening van de aan het woord zijnde leden voort dat geen sprake kan zijn van een beleidsmatig automatisme, maar van een specifieke politieke en beleidsmatige toets op alle beslismomenten in de procedure. Voorts vernemen de leden van de CDA-fractie van de regering welke waarde zij hecht aan de uitslag van het in Hengelo gehouden referendum,

waar uitkomst (92% tegen) en opkomst (ruim 64%) aanzienlijk zijn. Welke consequenties trekt de regering hieruit?

Kan de regering concreet aangeven waarom een provinciale regierol al dan niet in combinatie met vormen van intergemeentelijke samenwerking en grenscorrecties niet aan de genoemde doelstellingen, zoals in de memorie genoemd tegemoet kan komen? Is het niet zo dat de provincie in deze zin reeds «stevig aan de weg timmert» en als één van de eerste provincies een eigen provinciaal grote stedenbeleid voert? De leden van de CDA-fractie denken in dit kader ook aan een samenwerkingsvorm à la het knooppunt Arnhem/Nijmegen. Voorts vragen de leden van de CDA-fractie de regering aan te geven in welke zin sprake is van evidente ruimtelijke knelpunten. Welke ruimtelijke knelpunten hebben de Twentestad-gemeenten? Kan Enschede niet heel lang vooruit met het huidige grondgebied? Kan de regering met andere woorden dit voorstel onderbouwen met argumenten die zijn ontleend aan de knelpuntenbenadering? Ook vragen de leden van de CDA-fractie in dit kader waarom het zelfstandig voortbestaan van Borne met 22 000 inwoners, ook met eventuele grenscorrecties ten gunste van Hengelo, «onmogelijk» zou zijn. Zij verwijzen bijvoorbeeld naar de casus-Goirle; een gemeente die qua grootte, dynamiek en ruimtelijke ontwikkelingen in de regio enigszins vergelijkbaar is en ook zelfstandig is gebleven. Voorts hebben de leden van de CDA-fractie de volgende specifieke vragen. Wat is de meerwaarde van toevoeging van Boven-Deurningen? En waarom loopt de grens niet mee met het vliegveld? Houdt de regering vast aan haar standpunt dat geen extra rijksmiddelen voor Twentestad beschikbaar zullen komen? Tot welke herverdeeeffecten leidt de vorming van Twentestad? Ook vernemen de leden van de CDA-fractie graag een reactie op de stelling van emeritus hoogleraar Hoogerwerf dat Twentestad tot meer concurrentie zal leiden tussen Twentestad en de rest van de regio, terwijl het wetsvoorstel concurrentie juist beoogt weg te nemen. Tenslotte vragen deze leden aan de regering of zij zich ervan heeft vergewist dat in alle gevallen de procedures in het kader van de WOR op correcte wijze zijn gehanteerd. Hoe kijkt de regering in dit kader aan tegen de recente uitspraak terzake van de Ondernemingskamer van het Gerechtshof in Amsterdam? Welke consequenties trekt de regering hieruit?

In het voorgaande zijn door de leden van de D66-fractie al veel vragen over de bredere aspecten van dit bijzondere voorstel gesteld (samenhang met Almelo, bandstad, buitengebied, regioprovincie, binnengemeentelijke decentralisatie). Nog niet gesproken is over het draagvlak. Evident uit zowel het referendum als de handtekeningenactie als ook uit de talloze brieven uit Hengelo is dat het draagvlak in Hengelo minimaal tot afwezig is (gezien de uitslag van het recente referendum) , in Enschede behoorlijk groot (zij het niet unaniem) en in Borne wisselend is. Denkt de regering dat het draagvlak in het Hengelose deel van Twentestad kan worden hersteld door bijvoorbeeld binnengemeentelijke decentralisatie zoals het provinciebestuur op blz.13 van het voorstel aan de staten stelt? Hoe verloopt thans de samenwerking tussen de betrokken gemeenten ter voorbereiding op de samenvoeging? Welke betekenis kent de minister aan het referendum in Hengelo en aan de uitslag ervan toe? Hoe verklaart de minister dat het draagvlak in Hengelo in vijf jaar tijd zo dramatisch is geërodeerd? Ligt dat geheel en al aan de niet geboden «bruidsschat» van f 45 miljoen? Zijn, zoals Hengelo claimt, gewijzigde inhoudelijke gezichtspunten over de gevolgen van het Stedelijk Knooppuntenbeleid c.q. Bgebied in relatie tot stadsgewestelijke samenwerking inderdaad vast te stellen? Is sprake van voortschrijdend inzicht of op andere gronden gebaseerde posities? Opvallend is bijvoorbeeld dat de bekende hoogleraar ruimtelijke economie, prof. Lambooy, in 1989 zijn naam verbond aan een rapport van de Adviescommissie Enschede/Hengelo

«Beter Samen» (waarin onder meer gesteld werd dat «na verloop van tijd samensmelting in bestuurlijke zin kan worden overwogen»), terwijl hij in 1998 een van de adviseurs was die in een rapport van de gemeenten Almelo en Hengelo concludeerde dat Twentestad geen oplossing is voor de ruimtenood en de grootstedelijke problematiek. Zou de oorzaak van deze ogenschijnlijke ambivalentie van zowel adviseurs als gemeentebeheerders (zowel met name van Hengelo als Almelo, en in mindere mate Enschede) niet zijn, dat enerzijds (te) veel hoop is gesteld in de vruchten en effecten van samenwerking die in de praktijk eerder in concurrentie en competitie is uitgemond en anderzijds grote onzekerheden bestaan over de grootstedelijke problematiek van «Twente». Dit is immers ook de kern van het advies van prof. Elzinga dat de gemeenten Almelo en Hengelo op 8 september 1996 publiceerden (samen met het advies van prof. Lambooy), dat onder meer stelt dat «de provinciale motivering op dit punt mager en nauwelijks overtuigend is» (blz.12 genoemd rapport). Hij geeft ook aan dat over het ontstaan van agglomeratieproblemen door de vorming van Twentestad «nauwelijks gerept wordt» (blz.12). Daarmee zijn de eerder in dit verslag gestelde vragen naar de regionale aansturing temeer prangend.

Herinnerd mag ook worden aan de aanbevelingen van het rapport-De Cloe (blz.16 rapport prof. Elzinga) voor het opstarten van een projectorganisatie waarin een deel van de kaderwettaken kunnen worden uitgevoerd. Hoe beoordeelt de regering het argument van Elzinga dat de toepasbaarheid van de voorstellen-De Cloe «in hoge mate negatief worden beïnvloed door de vorming van Twentestad»? Hoe taxeert de regering de positie van Almelo dat van een voorstander van Twentestad (reactie op de provinciale voorstellen, zie onder meer blz. 2 provincievoorstellen) in een tegenstander is veranderd (althans zoals blijkt uit de brief van 8 september 1998). De door PS aangebrachte wijziging in het voorstel van GS (Wierden niet bij Almelo) zal hier mede debet aan zijn, maar de argumentatie van Almelo ging en gaat uitvoerig in op de regionale en agglomeratie overwegingen die hierboven zijn genoemd. De leden van de fractie van D66 kunnen zich deze zorgen wel voorstellen gezien het door het provinciebestuur zelf genoemde argument dat «ontwikkelingen en problemen in eerste instantie op gemeentelijk niveau moeten worden aangepakt» (blz.13 provincievoorstellen), waarna wordt geconcludeerd dat de coördinerende rol van de provincie «veel zwaarder zal moeten zijn dan wanneer wordt gekozen voor dubbelstad-plus» (blz. 13 provincievoorstellen).

Al deze argumenten zijn naar het oordeel van de D66-fractie voldoende aanleiding te pleiten voor een zeer uitvoerige reactie van de regering op het vervoltraject op de eventuele creatie van dubbelstad plus: verhoudingen Almelo-Dubbelstad, bandstad (door Almelo bestempeld als een voorstel waarvoor de tijd «nog niet rijp is», reactie op provincievoorstellen, voor Enschede een perspectief, niet een alternatief voor Twentestad, idem) en regionale samenwerking in relatie tot de provincie, regio-provincie). De kernvraag is dus, nogmaals, welke klemmende argumenten bestaan om de route Twentestad met vraagtekens over de verder bestuurlijke ontwikkeling (bandstad, regiovorming) van Twente te kiezen boven de route van samenwerking tussen (vergroot) Almelo, Hengelo/Borne en Enschede, ongeveer langs de lijnen van hoofdstuk 8 van de nota «Stedelijk Bestuur Twente» van De Cloe, waarin wordt gepleit voor het opzetten van een samenwerkingsverband tussen betrokken gemeenten in het stedelijk gebied van Twente (de Bandstad) met een regisserende en arbitrerende (conflictenbeslechtende) rol van de provincie. Speelt hier voor de regering het geringe ambitieniveau van de provincie terzake ook een rol (zie eerdere citaten uit het provincievoorstellen) alsmede twijfel over de effectiviteit van samenwerking bijvoorbeeld op basis van gemeentelijke en/of provinciale bestuurscommissies (artikel 80 Provinciewet) en de

WGR? Hoe beoordeelt de regering tenslotte de beëindiging van de kaderwettaken en de overdracht daarvan aan provincie en/of gemeenten?

Dan de ruimtelijke argumenten. Het is van groot belang dat de regering deze argumenten nog eens helder neerzet, hetgeen in de memorie van toelichting ten enenmale onvoldoende gebeurt. Dit klemmt temeer nu feitelijk juist de conclusie is dat «voor de oplossing van de ruimtenood van Hengelo volstaan zou kunnen worden met een fusie van Hengelo en Borne» (provincievoorstel blz. 13). Dat betekent dat, in lijn met de door D66 onderschreven motie-Remkes die ruimtenood als belangrijke, zij het niet exclusieve reden voor herindeling noemt, een adequate uitleg van de ruimtelijke argumentatie zoals door het provincievoorstel omschreven, noodzakelijk is. De provincie zegt: «Dat neemt echter niet weg dat bij een integraal beleid voor de dubbelstad-plus door het gemeentebestuur locatiekeuzen kunnen worden gemaakt, bijvoorbeeld als het gaat om een gedifferentieerd beleid ten aanzien van de vestiging van kantoren en bedrijven, waarmee ruimte wordt bespaard en het Twentse landschap wordt ontzien» (blz.13). Herinnerd moge ook worden aan de uiteenzettingen tijdens de hoorzitting op 12 februari 1999 van de vertegenwoordigers van de milieu en groene beweging in Twente, die pleitten voor dubbelstad met als argument dat daarmee een groenere regio kan worden gewaarborgd (integrale keuzen). Kan de regering e.e.a. uitvoerig toelichten? Datzelfde geldt voor de door de gemeente Enschede aangedragen argumenten dat «concentratie in het stedelijk gebied aan het omliggende platteland ruimte laat voor natuur en groen», waarover de gemeenteraden van Hengelo en Enschede het destijds eens waren (citaat uit brief D66 fractie Enschede d.d. 19 januari 1999). Daarom is het enigszins opvallend (en jammer) dat de gemeente Enschede in haar argumentatie (zoals in de brief aan minister Peper van 6 november 1998) vooral de bestuurlijke (en economische) argumenten noemt om tot Twentestad over te gaan. Deze argumenten betwisten de leden van de D66 fractie niet, echter indachtig de eerdere opmerkingen over het regionaal perspectief en de verhoudingen in de regio, evenmin als de maatschappelijke argumenten aangedragen door onder meer de TU Twente en vele andere maatschappelijke actoren en groepen, maar het is enigszins spijtig dat de ruimtelijke argumenten er bekaaid afkomen. Kan bijvoorbeeld nader worden toegelicht waarom sommigen stellen dat het door beide raden vastgestelde Intergemeentelijk Structuurplan (IGS) in de praktijk niet goed wordt uitgevoerd omdat tegengestelde belangen domineren?

Is deze stelling naar de opvatting van de regering juist? Kan de regering beamen en toelichten wat de gemeente Enschede in haar brief van 6 november 1998 stelt dat «ongewenste ruimtelijke segregatie een onnodig groot beslag op het waardevolle Twentse landschap legt» en dat «Twentestad het mogelijk maakt een hernieuwde balans te vinden tussen stad en omliggende gemeenten». Zou het niet voor de hand hebben gelegen dat de gemeente Enschede de ruimtelijke argumenten sterker had beklemtoond; zij ontbreken bijvoorbeeld in het raadsvoorstel van 4 maart 1997. Ook in het verslag van het overleg van de toenmalige staatssecretaris Van de Vondervoort met de gemeente Enschede d.d. 30 oktober 1997 (bijlage 6 van de bijlagen van de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel) wordt, na de constatering van de staatssecretaris dat het voorstel «bij eerste beoordeling onevenwichtig lijkt», van de kant van Enschede vooral op bestuurlijke argumenten (concurrentie, noodzaak van het scheppen van een zwaartepunt in de regio, scheppen van voorzieningen en maatschappelijk economisch draagvlak) en niet op ruimtelijke argumenten ingegaan.

Wat betreft de gemeente Borne, die bij provincie en regering opgaat in Twentestad c.q. dubbelstad plus, is allereerst de vraag of het uitgangspunt van de regering dat bij voorkeur gemeenten in hun geheel overgaan in een nieuwe gemeente, hier niet wordt geschonden, waar Bornerbroek op zal gaan in Almelo (c.q. het westelijk deel van Bornerbroek). Prevaleert hier de knellende ruimtebehoefte van Almelo boven dit juiste beginsel? Wat de positiebepaling van Borne aangaat, is duidelijk dat de eerste voorkeur, afgezien van zelfstandigheid, bij een bandstad c.q. een (stads)provincie ligt. Interessant is de heldere voorkeur van de gemeente voor de dubbelstad boven een fusie met alleen Hengelo, die naar het oordeel van de gemeente «desastreus uitpakt voor Enschede». Deelt de regering dit oordeel? Is de regering, met de leden van de D66-fractie, van mening dat, zoals ook uitgedragen door de gemeente Borne (brief van 18 januari) indien een bandstad nu niet haalbaar is – en daar lijkt het op, dat in dat geval duidelijk moet worden aangegeven dat een bandstad binnen afzienbare tijd (bijvoorbeeld 10 jaar) zal worden gerealiseerd? In hoeverre, vragen de leden van de fractie van D66, is het absoluut nodig het kerkdorp Bornerbroek, mocht een bandstad worden gerealiseerd, op te delen over Almelo en Wierden? Is het niet bij voorkeur wenselijk dat een sociale gemeenschap als dat enigszins kan onder een bestuurlijke noemer wordt gebracht? Met de voorgestelde herindeling zal een klein deel van het huidige Borne worden toegevoegd aan de nieuw te vormen gemeente Hof van Twente. Kan de regering zich iets voorstellen bij het pleidooi van de Stichting Dorpsbelangen Bornerbroek, zoals neergelegd in haar brief van 10 januari 1999, voor een gemeente Delden-Delden plus bestaande uit Ambt- en Stad Delden, aangevuld met Bornerbroek?

Twentestad is naar de mening van de leden van de GroenLinks-fractie een goed voorbeeld van hoe het niet moet. «De belangrijkste overwegingen van de provincie voor de vorming van Twentestad zijn de volgende:

1. Twentestad voorkomt ongezonde vormen van concurrentie tussen de steden;
2. Twentestad betekent de vorming van één sterk gemeentelijk bestuur voor het grootste gedeelte van het stedelijk centrum van Twente waardoor de knooppuntfunctie goed tot zijn recht kan komen;
3. Twentestad betekent een sterkere positie van Twente en Enschede/Hengelo/Borne op «de landkaart van Nederland en Europa».

Ad 1. Waarom meent de minister dat de concurrentie tussen Enschede en Hengelo zal ophouden? De Amsterdamse deelgemeenten proberen ook ten opzichte van elkaar een betere concurrentiepositie te verwerven. Bovendien wordt de intergemeentelijke strijd slechts verplaatst. De concurrentie tussen Twentestad en Almelo zal oplaaien. Een dergelijke strijd geeft vooral problemen wanneer de concurrenten niet gelijkwaardig zijn. Almelo wordt in dit wetsvoorstel wel versterkt, maar zal zeer vergaande maatregelen moeten nemen om een slag tegen Twentestad te winnen. Voorziet de minister hier geen problemen?

Ad 2. In de praktijk is het beleid ter stimulering van de knooppuntfunctie van Twente losgelaten. Bovendien kan deze functie ook door middel van andere bestuurlijke oplossingen worden versterkt, mocht dit beleid toch weer door de regio omarmd worden. GroenLinks is voorstander van de vorming van een regioprovincie of een Bandstad. Hierbij zal ook Almelo worden betrokken. Dit voorkomt de verdrukking van Almelo, en doet meer recht aan de verhoudingen in Twente. De minister geeft zelf aan dat in zo'n gemengd model sprake is van gedeelde verantwoordelijkheden en complementariteit tussen gemeenten en provincie. Het moge duidelijk zijn dat in een dergelijke harmonische samenwerking de knooppuntfunctie goed tot zijn recht kan komen. Wat is het standpunt van de minister met

betrekking tot een regioprovincie of Bandstad, zeker gezien het draagvlak hiervoor?

Ad 3. De internationale kaart stelt wel heel specifieke eisen. Samenwerking zou Enschede en Hengelo niet ver brengen. En ook een stadsprovincie maakt van Twente «geen factor van betekenis in internationale verhoudingen». Kan de minister dit standpunt met argumenten onderbouwen, en ook uiteenzetten waarom een stadsprovincie of regioprovincie het internationaal zo slecht zou doen?

Daarnaast blijkt uit het wetsvoorstel dat de minister hoopt dat Twentestad een oplossing biedt voor de ruimtelijke problematiek van Hengelo. Dit argument is echter niet houdbaar. In verband met de geluidscontouren van het vliegveld en de daar aanwezig ecologische verbindingsszone kan en mag Hengelo niet uitbreiden in de richting van Enschede. Enschede zelf kent geen ruimteproblemen. Welke ruimteproblemen zal Twentestad oplossen, en op welke wijze zal dat geschieden?

De leden van de fractie van GroenLinks zijn ontevreden over de willekeurige wijze waarop met het argument «bestuurlijk draagvlak» wordt omgegaan. In de jaren '90 is de samenvoeging van Enschede en Hengelo al eens afgeketst. «Doorslaggevend daarbij was het ontbreken van bestuurlijk draagvlak.» De afwijzende houding van Hengelo is niet gewijzigd. Kan de minister aangeven waarom de regering wel van mening is veranderd?

Een recentelijk gehouden referendum heeft uitgewezen dat in Hengelo niet alleen geen bestuurlijk draagvlak bestaat voor Twentestad, maar dat ook het maatschappelijk draagvlak volledig ontbreekt. Uit een enquête van de Twentse Courant blijkt bovendien dat ook de bevolking van Borne en Enschede de herindeling niet zien zitten. Slechts 20% van de toekomstige bevolking van Twentestad kan zich in het voorliggende voorstel vinden. Welke waarde hecht de minister aan deze gegevens?

De minister schrijft dat alleen Hengelo tegen de voorgenomen fusie is. «Borne, Enschede en de provincie Overijssel zijn voor Twentestad». De leden van de fractie van GroenLinks zijn van mening dat daarmee geen recht wordt gedaan aan het standpunt van de gemeente Borne. De burgemeester en wethouders van deze gemeente hebben in hun schrijven van 18 januari 1999 onomwonden aangegeven dat zij Twentestad beschouwen als de opstap naar de Bandstad. «Wij hechten eraan, dat in het wetsontwerp c.q. de toelichting daarop uitdrukkelijk wordt aangegeven dat dat binnen een termijn van bijvoorbeeld tien jaren ook wordt gerealiseerd.» Aangezien deze wens niet ingewilligd is, kunnen deze leden het standpunt van Borne niet interpreteren als een volmondig «ja» tegen Twentestad. Hoe ziet de minister dit?

Het kabinetsbeleid inzake herindelingen heeft tot doel de positie van centrumgemeenten en (te) kleine gemeenten te versterken. Ook de gemeentelijke herindeling van Twente is hierop gericht. Met één belangrijke uitzondering: de samenvoeging van Enschede, Hengelo en Borne. Deze fusie heeft immers betrekking op twee centrumgemeenten en een plattelandsgemeente. De vorming van Twentestad, of zoals GroenLinks wil Bandstad of een regioprovincie, is van een fundamenteel andere aard dan de overige herindelingsvoorstellen. GroenLinks pleit er dan ook voor deze herindeling uit het wetsvoorstel te lichten, en daar separaat over te besluiten.

De regering beschouwt Twentestad als een goed alternatief voor het niet doorgaan van de stadsprovincie Twente. Voor de leden van de fractie van

RPF is het nog de vraag of de vorming van Twentestad gewenst is. Deze leden vragen of het wenselijk is om bij dit alternatief voor de stadsprovincie voorbij te gaan aan de wens van Hengelo om zelfstandig te blijven.

Een van de argumenten om te komen tot de vorming van Twentestad is dat deze stad een sterkere positie op de kaart van Nederland en Europa zal innemen dan de drie gemeenten afzonderlijk. De leden van de fractie van RPF vragen of dit argument algemene geldigheid heeft, in die zin dat de regering dit ook gaat gebruiken bij andere stedelijke concentraties. Zou dit, naar de mening van de regering, ook moeten gelden voor bijvoorbeeld Ede-Wageningen en de Drechtsteden?

Ten aanzien van de vorming van Twentestad vragen de leden van de fractie van RPF in hoeverre dit het begin is van de vorming van een Bandstad (Twentestad en Almelo). Leeft bij de regering de wens dat het op langere termijn komt tot de vorming van Bandstad?

De leden van de fractie van RPF vragen of de regering, wanneer ze aangeeft dat er draagvlak is voor Twentestad, ook onderscheid maakt tussen bestuurlijk draagvlak en het draagvlak bij de bevolking. Als het gaat om bestuurlijk draagvlak is Hengelo tegen en de twee andere betrokken gemeenten voor. Maar als het gaat om het draagvlak onder de bevolking gelden andere cijfers. Althans, wanneer wordt uitgegaan van de enquête van de Universiteit Twente. Uit die enquête blijkt ten eerste dat een grote meerderheid van de bevolking van Hengelo en Borne tegen Twentestad is en ten tweede dat er in Enschede geen meerderheid voor Twentestad is. Deze leden vragen de regering om een reactie op deze enquête.

Behalve uit de genoemde enquête blijkt ook uit het recent gehouden referendum dat de bevolking van Hengelo voor het overgrote deel tegen Twentestad is. Opvallend daarbij was de relatief hoge opkomst, waaruit grote betrokkenheid van de bevolking spreekt. De leden van de fractie van RPF vragen de regering ook hierbij om een reactie. Hoe gaat de minister met deze uitspraak om? Welk gewicht wordt aan de uitslag van dit referendum gegeven?

De leden van de fractie van RPF vragen de regering nader in te gaan op de vanuit Hengelo geuite bezwaren en aangedragen alternatieven. In de memorie van toelichting is daar nauwelijks op ingegaan. Zo vragen deze leden op welke manier Hengelo en Enschede in ruimtelijk opzicht meer op elkaar betrokken kunnen raken aangezien het gebied tussen beide steden een ecologische zone is.

Verder vragen de leden van de RPF-fractie in hoeverre er in bestuurlijk opzicht sprake is van een knelpunt. Kan worden aangegeven op welke manier en op welk terrein het bestuur van Twentestad in de toekomst adequater zal kunnen opereren dan het bestuur van de drie afzonderlijke gemeenten nu. En hoe kan voorkomen worden dat de afstand tussen bestuur en burger vergroot wordt, zodat de betrokkenheid op het bestuur van de stad zal afnemen? En dreigt met de vorming van deelraden, zoals dat wel is gesuggereerd, geen vierde bestuurslaag te ontstaan?

De leden van de fractie van RPF vragen de regering verder in te gaan op de vrees die door sommige gemeenten, en ook door prof Elzinga in zijn advies over Twentestad, is uitgesproken dat na de vorming van Twentestad sprake zal zijn van een scheve verhouding tussen Twentestad en de rest van Twente. Hoe beziet de regering die verhouding?

Met de voorgestelde samenvoeging van Enschede, Hengelo en Borne kunnen de leden van de SGP-fractie beslist niet instemmen. Dit past niet

in hun visie op herindeling en naar hun oordeel ook niet in de beleidsvisie van de regering zelf.

Zij vinden dat dit voorstel van zodanige aard en omvang is, dat het het instrument van gemeentelijke herindeling te boven gaat en feitelijk een nieuwe vorm van bestuurlijke (re)organisatie wordt gecreëerd. Naar het oordeel van deze leden past dit ook niet in het regeringsbeleid: het is immers niet of in elk geval niet alleen een oplossing van ruimtelijke knelpunten. Deze leden vragen ook of deze grootschalige gemeentelijke herindeling niet een alternatief is voor provinciale schaalverkleining. In feite gaat het immers niet om de oplossing van problemen op het niveau van de lokale taakuitoefening, maar om de regionale problematiek ofwel «het regionale gat».

Verder wijzen de leden van de SGP-fractie op het gebrekkige draagvlak voor deze oplossing in het gebied zelf. Zoals bekend is in Hengelo bijna de hele bevolking en het hele bestuur tegen; in Enschede is men ook niet onverdeeld positief en in Borne zou men hier zelf ook niet graag voor kiezen, maar legt men zich er onder protest bij neer, omdat men meent dat behoud van zelfstandigheid een verloren strijd is. (Waarom overigens, zo vragen deze leden!) De leden van de SGP-fractie vragen de minister welke consequenties hij verbindt aan het feit dat het draagvlak in dit gebied zo gering is? In dit verband wijzen deze leden – wellicht ten overvloede – nog eens op het door de minister zelf in zijn notitie verwoorde uitgangspunt dat een benadering van onderop van belang is, dus draagvlakverwerving in het gebied zelf.

De leden van de SGP-fractie vinden dat een gemeente als Borne met 22 000 inwoners op zichzelf beschouwd zeker zelfstandig zou kunnen blijven. Deze leden vragen wat de samenvoeging van Borne met Enschede en Hengelo aan meerwaarde heeft boven grenscorrecties ten behoeve van ruimte voor woningen en bedrijven voor met name Hengelo, al of niet gecombineerd met een intergemeentelijk samenwerkingsverband.

Overigens constateren de leden van de SGP-fractie dat het Twentestad-voorstel met name in Borne wordt vergezeld door een discussie over en wens tot binnengemeentelijke decentralisatie indien de samenvoeging doorgaat. In Enschede spreekt men echter slechts over deconcentratie. De minister zelf schijnt deze discussie in het gebied ook te hebben gestimuleerd. Is zijn inzet gericht op decentralisatie of deconcentratie? Hoe schat hij het risico van patstelling in in de keuze tussen decentralisatie en deconcentratie?

De leden van de SGP-fractie hebben met belangstelling kennis genomen van het pleidooi van de kern Bornerbroek, namelijk om als een geheel toegevoegd te worden aan een plattelandsgemeente (bij voorkeur «Delden-plus») in plaats van een stedelijke gemeente en om niet (nog meer) versnipperd te worden over meerdere gemeenten. Deze leden ondersteunen dit pleidooi vanuit het uitgangspunt dat ook bij grenswijzigingen zoveel mogelijk moet worden gezocht naar de vorming van samenhangende gemeenschappen, en kernen met een bepaald eigen karakter bij voorkeur moeten worden samengevoegd met een qua karakter vergelijkbare gemeente. Zij vragen of de minister dit uitgangspunt deelt en hij bereid is het wetsvoorstel op dit punt aan te passen.

De leden van de GPV-fractie zien dit onderdeel als het hart van het wetsvoorstel. Tegen die achtergrond is het merkwaardig dat de idee van een Twentestad pas later in de procedure is ingevoerd. Kan hiervoor een verklaring worden gegeven? Is daarmee ook gedurende de gehele procedure voldoende recht gedaan aan de afweging van verschillende alternatieven?

Deze leden onderkennen dat er zeker argumenten zijn die pleiten voor Twentestad. De drie gemeenten zijn hoe dan ook sterk op elkaar georiënteerd, ze kunnen elkaar aanvullen en versterken, de vorming van één gemeente voorkomt ongezonde concurrentie en zet Twente als het ware op de kaart van Nederland en van de regio. Maar dit soort argumenten is naar de mening van deze leden niet voldoende om twee grote levenskrachtige gemeenten samen te voegen, zeker als het draagvlak binnen de betrokken gemeenten ontbreekt respectievelijk beperkt is. Toch waren vooral dit de argumenten van de provincie om het voorstel inzake Twentestad te doen. De genoemde leden nodigen de regering uit op deze argumentatie nader in te gaan.

Zo zijn zij benieuwd te vernemen in welke opzichten in het recente verleden sprake was van ongezonde vormen van concurrentie tussen de afzonderlijke gemeenten en in hoeverre dat voorkomen had kunnen worden binnen één gemeente. Wat zou in de praktijk de sterkere positie van Twente en de drie gemeenten betekenen op de landkaart van Nederland en Europa? Zou dat bijvoorbeeld betekenen dat Twentestad een sterkere positie zou krijgen in het grote stedenbeleid? Zou Twentestad meer mogelijkheden om provinciale, rijks- en Europese subsidies te krijgen dan de huidige afzonderlijke gemeenten?

Voor de leden van de GPV-fractie is belangrijk welke plaats een gemeente Twentestad in de toekomst zal innemen binnen de regio Twente en de provincie Overijssel. De nieuwe gemeente zou de gemeente Zwolle in inwonertal verre overschrijden. Zou dat gevolgen hebben voor de positie van Zwolle? Binnen de regio Twente zou zich de bijzondere situatie voordoen, dat ongeveer 45% van de Twentse bevolking woonachtig is in de grootste gemeente. Ziet de regering dit als een goede voorwaarde voor samenwerking binnen Twente? Of zal dan het evenwicht wel erg ver zoek zijn?

In dit verband dient ook onder ogen te worden gezien welke rol de provincie zal vervullen bij gemeentegrens overschrijdende belangen. Diezelfde vraag is overigens ook aan de orde als Hengelo en Enschede niet worden samengevoegd. Uit de notitie Inrichting en functioneren binnenlands bestuur leiden de leden van de GPV-fractie af, dat de regering hierover nog geen oordeel heeft. Zij betreuren dat, omdat nu een beslissing genomen dreigt te worden die van grote invloed kan zijn op de verhoudingen in de regio en de provincie zonder dat een beeld bestaat van de meest gewenste onderlinge bestuurlijke verhoudingen.

De huidige gemeente Borne is in het wetsvoorstel wel een slachtoffer nu deze gemeente in stukken wordt gedeeld. Is ook overwogen te volstaan met een toevoeging van toekomstige bouwlocaties aan Hengelo respectievelijk Twentestad?

3. Almelo en Wierden

De regering volgt met betrekking tot Almelo en Wierden de wijziging die provinciale staten in het voorstel van gedeputeerde staten hebben aangebracht. De leden van de PvdA-fractie vragen hoe de regering de balans in het Twentse stedelijk gebied beoordeelt in het voorliggende wetsvoorstel? Wordt de positie van Almelo, zowel voor de eigen verwachte groei, als in haar positie als C-20-gemeente, als ten opzichte van een Twentestad, op deze manier voldoende versterkt?

Wat vindt de minister van de stellingname van gedeputeerde staten dat de woninglocatie Wierden-zuid op langere termijn een stadsgewestelijke functie kan vervullen? Volgens provinciale staten is er van ruimtelijke en maatschappelijke verwevenheid tussen Almelo en Wierden te weinig

sprake om tot fusie van beide gemeenten over te gaan. Hoe oordeelt de minister over die verwevenheid, vragen de leden van de PvdA-fractie?

In de memorie van toelichting wordt enerzijds de versterking van Almelo wenselijk geacht en anderzijds geconstateerd dat de ruimtelijke mogelijkheden beperkt zijn, aldus de leden van de VVD-fractie.

Wat betekent de keuze voor het overnemen van het voorstel van provinciale staten en het verwerpen van het oorspronkelijke voorstel van gedeputeerde staten voor de kracht van de positionering van Almelo binnen Twente en in relatie tot Twentestad?

Betekent het enkele feit dat het voorstel van provinciale staten afkomstig was in deze doorslaggevend is geweest het enige argument is om de plattelandsgemeente Wierden niet bij de centrumgemeente Almelo te voegen?

Betekent dit een afwijking van het beleid dat een plattelandsgemeente, in het licht van het leveren van bestuurlijk maatwerk, niet noodzakelijkerwijs behoeft te worden samengevoegd met de centrumgemeente?

De leden van de CDA-fractie vragen de regering waarom in de memorie van toelichting zeer uitgebreid wordt stil gestaan bij de provinciale besluitvorming inzake de voorstellen Almelo en Wierden. Het oorspronkelijke voorstel van gedeputeerde staten wordt door de regering zelfs «goed voorstelbaar» geacht. Daarentegen wordt het definitieve voorstel van de provincie op zeer summier wijze ondersteund. In het overige deel van de memorie van toelichting wordt totaal géén aandacht besteed aan herindelingsvarianten die een rol hebben gespeeld in het voortraject; deze zijn immers terug te vinden in de bijlagen bij het wetsvoorstel. De leden van de CDA-fractie verzoeken de regering derhalve – ook voor de steun in het gebied zelf – een meer overtuigende en minder halfslachtige onderbouwing te geven van haar keuze om het provinciale voorstel te steunen, waarbij ook klip-en-klaar de vraag beantwoord wordt of de regering de argumenten van provinciale staten integraal deelt.

Voorts zouden de leden van de CDA-fractie de regering willen vragen welke gevolgen dit voorstel heeft voor de voorzieningen in Aadorp. Vloeit uit het voorstel, gemeentefonds-verdeelsystematiek, opheffingsnormen en/of andere regels voort dat dorps huis, bibliotheek, sportverenigingen en/of scholen met sluiting bedreigd worden?

De leden van de CDA-fractie zijn van mening dat Wierden met 23 000 inwoners zeer wel zelfstandig kan voortbestaan. Met de voorgestelde grenscorrecties wordt ruimschoots tegemoet gekomen aan de ruimtelijke knelpunten van Almelo. In de memorie van toelichting wordt er immers op gewezen dat de capaciteit van het gebied «tot op lange termijn toereikend is». Tenslotte vragen deze leden aan de regering de effecten van Twentestad op Almelo op een rij te zetten.

Over het besluit van PS om, in afwijking van het provinciale voorstel, Wierden niet bij Almelo te voegen, maar te volstaan met grenswijzigingen met naast delen van Borne, Vriezenveen en Ambt Delden, slechts een deel van de huidige gemeente Wierden, merkt de regering op: «Gezien de vorming van Twentestad was een samenvoeging van Almelo met de kern Wierden, zoals GS voorstelden, mijns inziens zeer goed voorstelbaar geweest». Betekent dit, vragen de leden van de D66-fractie, dat de minister een andere opvatting had gehad als het wetsvoorstel geen Twentestad had geschapen, of is hij ten principale van mening dat de ontwikkelingsmogelijkheden van Almelo hoe dan ook een toevoeging van de kern Wierden zouden wettigen? Kan de minister de zinsnede in de memorie van toelichting nader uitwerken dat «de voorgestelde grensco-

recties voor Almelo voldoende ontwikkelingsmogelijkheden bieden en dat daarom Almelo de kern Wierden niet nodig heeft voor de oplossing van haar ruimtenood». Zoals bekend betwist de gemeente Almelo de juistheid van deze analyse, terwijl de gemeente Wierden blijkens haar schrijven van 16 februari van oordeel is dat «de ruimtebehoefte van Almelo tot 2025 ruimschoots gedekt is». Deelt de regering deze opinie? Over veel feiten zoals door de gemeente Wierden in haar correspondentie van 7 december 1998 en 15 en 16 februari 1999 naar voren gebracht, heeft de gemeente Almelo verschillende opvattingen. Genoemd kunnen worden de twist over de vraag of de totale plancapaciteit van de gemeente Almelo voor woningbouw binnen het huidige grondgebied in 2005 een tekort (Almelo) van 450 of een overschot (Wierden) van 550 woningen te zien geeft (brief Almelo d.d. 5 maart 1999). Voor de planperiode 2005 tot 2015 schat Wierden een overschot, na de grenscorrectie met Vriezenveen, van minimaal 1450 en maximaal 2750 woningen in, terwijl Almelo i.p.v. een capaciteit van 4000 (schatting Wierden) een schatting van woningbouwcapaciteit van 2450 woningen te zien geeft. . Hoe oordeelt de regering over deze uiteenlopende claims, en wat is het oordeel over de ontwikkelingsrichting van Almelo.

Waar Almelo vooruitloopt op de integrale herziening van het streekplan Twente met als effect het onderbrengen van stedelijke functies in het noordelijk deel van het stadsgewest (citaat uit voorbereidende nota's van PS), gaat Wierden uit van temporisering van ruimteclaims rond Almelo. Wie heeft hier gelijk? Heeft de regering een opvatting over de capaciteit van het gebied Leemslagen, waarover de visies van Wierden en Almelo diametraal uiteen lijken te lopen (Almelo: slechts 0 a 200 woningen vanwege ontgrinding, recreatie en grote afstand tot de bestaande stad, Wierden: veel meer dan 1000 woningen). Een vergelijkbaar fundamenteel verschil van inzicht tussen Wierden en Almelo bestaat ten aanzien van het eerder genoemde tijdsperspectief met betrekking tot de Vinx taakstelling na 2005 voor de gebieden Aadorp en Veenlanden. Graag, zoals gevraagd, ook hierop een toelichting. Deelt de regering hier het oordeel van de provincie (blz. 15 statenvoorstel nr. 25) dat «de weg- en waterinfrastructuur (van Leemslagen) een aanknopingspunt biedt voor toekomstige stedelijke ontwikkelingen», en dat het «voor een evenwichtige en kwalitatief hoogwaardige ontwikkeling van dit gebied wenselijk is dat de verstedelijking door een gemeente wordt gestuurd» (provincievoorstel). Als het antwoord van de regering hierop bevestigend is – hetgeen mag worden verwacht gezien het akkoord met de voorgestelde grenscorrectie Wierden-Almelo, wat is dan het oordeel over de hierna volgende conclusie van de provincie in het oorspronkelijke voorstel dat «gevolg van de te verwachten ruimtelijke ontwikkeling van Almelo aan de west- en noordzijde is dat de kern Wierden in de toekomst nog verder zal worden verweven met het stedelijk gebied van Almelo». Essentieel is voor leden van de fractie van D66 vanuit het belang van de ruimtelijke factor of de regering het oordeel van de gemeente Almelo deelt dat het provincievoorstel, zoals door PS geamendeerd, niet voldoende ruimte geeft voor de ontwikkeling van woningbouw en bedrijfsterreinen, mede gezien achterblijvende realisatie verwachtingen bij Aadorp en Leemslagen (brief college van B&W Almelo, ter gedetailleerde uitwerking van het ter hoorzitting gestelde). Kan daarbij ook worden ingegaan op het kennelijk door allen onderschreven argument dat de voorziene woningbouw in Wierden zelf met name bedoeld is voor de Wierdense behoefte? Tenslotte zou aandacht moeten worden gegeven aan het argument dat langs de A35 en de A1 gebieden op het huidige grondgebied van Borne beschikbaar komen voor bedrijfsvestiging en woningbouw (zie ook de opmerkingen van professoren Lambooy en Elzinga in het rapport van september 1998 dat door de gemeenten Hengelo en Almelo is verzocht («...thans liggende voorstellen bieden aanmerkelijke ruimte voor het

oplossen van de ruimtelijke problemen voor Almelo voor een langere periode»). Kan verder worden ingegaan op de waarde van het groene long argument dat door Wierden wordt aangehaald als argument om de kern Wierden niet toe te voegen aan Almelo? Kan ook worden ingegaan op de argumenten zoals o.m. genoemd door de Industriële Kring Twente afdeling Almelo en het comité Almelo-Twentestad die in hun inspraakreacties richting de commissie nadruk hebben gelegd op de noodzaak Almelo te versterken als economisch-bestuurlijke (mede)motor van Twente, mede als tegenwicht tegen Twentestad, welke functie beter tot zijn recht zou komen bij toevoeging van Wierden? En tenslotte: kan de minister aangeven hoe zijn opvatting is over de positie van de gemeente Enter en de buurtschap Zuna bij een eventueel voorstel om Wierden bij Almelo te voegen alsmede voor wat betreft de kernen Hooge Hexel en de buurtschap Zuna ten aanzien van. Hellendoorn?

De leden van de GroenLinks-fractie zijn nog niet overtuigd van de noodzaak om delen van Wierden bij Almelo te voegen. Wierden heeft aangegeven voorstander te zijn tot nauwe samenwerking met haar oosterbuur, en eventueel zelfs bereid is tot noodzakelijke grenscorrecties. Almelo is ontevreden over het wetsvoorstel: «het huidige voorstel is vlees noch vis». Dit geeft aan dat Almelo meent meer ruimte nodig te hebben voor nieuwe woningen en bedrijven. In hoeverre strookt de verwachting van Almelo met de wens van de minister door middel van grenswijzigingen gemeenten voor een periode van ten minste 25 jaar in staat te stellen zelfstandig haar taken uit te voeren? Deze leden zijn van mening dat groei niet per definitie binnen gemeentegrenzen hoeft plaats te vinden. Een nauwe samenwerking met buurgemeenten, een sterke rol van de provincie, een aangepaste verdeling van het gemeentefonds kunnen ook de mogelijkheden bieden om deze taken uit te voeren. Een herindeling kan gerechtvaardigd zijn om het lokale bestuur te versterken. Maar is de minister nagegaan of ook andere wegen bewandeld konden worden om de groei rond Almelo op te vangen?

De leden van de fractie van RPF stemmen in met de keuze die is gemaakt ten aanzien van de gemeente Wierden. Deze gemeente kan als een sterke plattelandsgemeente zelfstandig blijven. Deze leden vragen of de regering het met de provinciale staten eens is dat er geen sprake is van dusdanige ruimtelijke en maatschappelijke verwevenheid dat om die reden samenvoeging geboden zou zijn.

In de memorie van toelichting wordt ook gesteld dat de positie van Wierden met 23 000 inwoners en 10 000 ha op zichzelf geen reden is om tot opheffing over te gaan. Deze leden vragen of deze stelling bredere zeggingskracht heeft dan alleen in het geval van de gemeente Wierden. Geldt voor gemeenten van een dergelijke omvang dat hun omvang op zichzelf geen reden is om tot opheffing over te gaan?

De leden van de SGP-fractie vinden het een juiste keus dat Wierden zelfstandig blijft. Wierden is een krachtige plattelandsgemeente waarvoor schaalvergroting in het geheel niet nodig is. Wat betreft Almelo vinden de leden van de SGP-fractie het terecht dat via grenscorrecties tegemoet gekomen wordt aan de behoefte aan ruimte voor woningen en bedrijven. Deze leden vragen echter wel een nadere motivatie van de voorgestelde grenscorrecties (Aadorp, Bedrijvenpark Twente en Westermaten), namelijk in hoeverre dit daadwerkelijk een tegemoetkoming betekent aan de ruimtebehoefte van Almelo. In het bijzonder vragen deze leden dit met betrekking tot Westermaten: een agrarisch gebied, dat – voorzover hen bekend – niet beschikbaar is voor woningen of bedrijven en dat wat betreft oriëntatie en binding geheel gericht is op Vriezenveen.

De leden van de GPV-fractie zijn van mening dat de vorming van een gemeente Twentestad ook gevolgen zal hebben voor de positie van de gemeente Almelo. Het betrekkelijke evenwicht dat nu bestaat tussen de drie grote Twentse gemeenten wordt er door verstoord, zeker nu volgens het wetsvoorstel het inwonertal van Almelo weinig zal stijgen. Deze leden erkennen dat er goede argumenten zijn voor het voorstel de kern Wierden niet aan Almelo toe te voegen maar een zelfstandig Wierden te handhaven. Maar zal de verstoring van het evenwicht in dit gebied er niet toe leiden, dat Almelo zich in een concurrentiestrijd met Twentestad meer zal gaan oriënteren op het noorden en westen, wat uit een oogpunt van ruimtelijke ontwikkeling en bescherming van natuurlijke waarden geen goede zaak zou zijn?

4. Holten en Rijssen (en Bathmen)

Deelt de minister de mening van de gemeente Holten dat Holten een Twentse gemeente is, vragen de leden van de PvdA-fractie? De gemeente Holten heeft een uitgesproken voorkeur voor uitbreiding van de combinatie Holten/Rijssen met nog een kern, bij voorkeur Enter. De regering wijst dit af, en volgt provinciale staten.

De leden van de PvdA-fractie willen graag weten hoe de minister het maatschappelijk evenwicht in een nieuw te vormen gemeente Rijssen beoordeelt, met en zonder toevoeging van Enter? Op welke plaat is Enter meer georiënteerd: Wierden of Enter?

De minister heeft op 9 november 1998 overleg gevoerd onder meer met de colleges van burgemeester en wethouders van de gemeenten Deventer, Bathmen, Holten en Rijssen. Dat overleg heeft de minister geen reden gegeven tot wijziging van het wetsvoorstel. Waarom niet? Zij gaven indertijd de voorkeur aan samenvoeging van Bathmen bij Deventer, en daar is geen verandering in gekomen. Hoe ziet de minister de toekomst van de gemeente Bathmen? Moet er niet aan het bestuurlijke vacuüm waarin de gemeente Bathmen zich nu bevindt zo snel mogelijk een einde komen?

Wat zijn de gevolgen van het feit dat de kern Enter niet wordt samengevoegd met de gemeenten Holten en Rijssen voor het maatschappelijk evenwicht in de nieuw te vormen gemeente, zo vragen de leden van de VVD-fractie?

De leden van de CDA-fractie verzoeken de regering een antwoord te geven op de vraag of herindeling van Rijssen uit het oogpunt van knelpunten noodzakelijk is. Zou Rijssen in haar huidige vorm 25 jaar vooruit kunnen? De leden behorende tot de CDA-fractie verzoeken de regering voorts inzicht te verschaffen met betrekking tot de procedure bestuurlijke toekomst van Bathmen. Wat is de consequentie van de motie-Hoekema terzake?

Tenslotte hebben de leden van de CDA-fractie er goede nota van genomen dat de huidige gemeente Holten onderdeel is van het regiokorps IJssellanden. Welke consequenties heeft de vorming van de nieuwe gemeente voor het grensbeloop van de politieregio's IJssellanden en Twente?

Is de minister niet van mening dat het volgen van het voorstel voor de creatie van een nieuwe gemeente Holten-Rijssen in feite, gezien de motie-Hoekema bij de Tweede Kamerbehandeling van het wetsvoorstel Deventer, een combinatie Deventer-Bathmen overlaat, vragen de leden van de D66-fractie? Had het gezien de zorgvuldigheid van de (ARHI)procedure en de wenselijkheid van een zo veel mogelijk geïntegreerde

benadering niet voor de hand gelegen een poging te doen om een slag verder te gaan dan alleen het consulteren van het provinciebestuur en de betrokken gemeentebesturen op 9 november jl? Immers, een theoretisch denkbare nieuwe herindeling van Bathmen bij de nieuw te vormen gemeente Holten-Rijssen zou een tweede majeure operatie in korte tijd voor deze gemeente betekenen, met alle gevolgen en onrust vandien. Hoe oordeelt de minister trouwens over de twee rapporten Bathmen kiest zijn eigen weg, waarin een sterke voorkeur wordt uitgesproken voor de «next best oplossing» (na het niet realiseren van de interprovinciale variant Bathmen-Gorssel) van herindeling van Bathmen, Deventer Oost (buitengebied) en Holten? Is deze minister overigens zelf ook de opvatting toegedaan dat de interprovinciale combinatie Bathmen-Gorssel niet haalbaar c.q. niet wenselijk is (nog afgezien van de Kameruitspraak terzake)?

Wat is het oordeel van de minister over de met name wel vanuit Holten gehoorde opvatting dat, maatschappelijk gezien, een combinatie Holten-Rijssen-Enter preferabel zou zijn boven alleen Holten-Rijssen? Heeft de minister overwogen om ook bij een behoud van zelfstandigheid van Wierden, Enter als kern toe te voegen aan de nieuwe gemeente Rijssen? Het valt op dat in de memorie van toelichting niet of nauwelijks wordt ingegaan op de conclusie van het gemeentebestuur van Holten (minus Gemeentebelang) «dat bij een herindeling tot een opschaling moet worden gekomen van boven de 30 000 inwoners....., met daarbij liefst een derde kern» (vanwege het betere sociaal-culturele en politiek-bestuurlijke evenwicht), zie inspraakreactie B&W Holten d.d. 13 februari jl. Als derde kern prefereert Holten de kern Enter, en eventueel Bathmen. Deze laatste opmerking verdraagt zich slecht met de constatering van het gemeentebestuur van Holten dat «Holten functioneel sterk op het oosten is gericht en niet op het westen» (ook blijkend uit het plan van aanpak project Landstad Deventer, waarbij een ontwikkelingsvisie voor het gebied Deventer, Diepenveen, Bathmen en Olst wordt ontworpen). Mede gezien de duidelijke positiebepaling van Holten lijkt een samengaan van Bathmen met Holten geen goede optie. Deelt de minister deze opvatting, ook al stelt hij terzake van Bathmen nog geen positie te kunnen innemen? Wat is overigens het oordeel van de minister over het draagvlak van de voorgestelde fusie Holten-Rijssen in de Holtense gemeentepolitiek gezien het feit dat de combinatie Holten-Rijssen nog in begin 1998 door de meeste partijen werd afgewezen? Zij stellen dezelfde vraag voor wat betreft de houding van de bevolking in Holten die getuige een recente enquête van het comité Rijssen, Enter, Holten, Nee voor slechts 30% de samenvoeging Holten-Rijssen steunt. Heeft de minister voor Rijssen nog zelfstandigheid overwogen gezien het feit dat Rijssen op zich zelf qua inwonertal, oriëntatie (overwegend industrieel, ander maatschappelijk karakter dan Holten) en potentie voldoet aan de normen voor zelfstandigheid? Heeft de geringe omvang van Holten (relatief geringe omvang/correctie) en de complicaties van een eventuele keuze Holten-Bathmen hier mede een rol gespeeld? Heeft de minister overwogen gezien de eigensoortige positie van Bathmen en na de Kamerbehandeling van het wetsvoorstel Deventer e.o. (motie Hoekema) een ARHI-procedure te starten voor de gemeenten Bathmen, Holten, Rijssen en Deventer-Oost, zoals gesuggereerd door het gemeentebestuur van Rijssen in zijn brief van 27 januari jl.? Heeft de minister kennis genomen van het rapport «herindelen of heroverwegen», opgesteld in opdracht van de gemeente Rijssen, en zo ja, wat is zijn oordeel over dit rapport? Tenslotte: kan de minister begrip opbrengen voor argumenten, gelegen op het terrein van de signatuur van de gemeente Rijssen, die voorstanders van de combinatie Holten-Rijssen kennelijk in vrij grote meerderheid doen opteren voor een toevoeging van een derde gemeente c.q. kern met als voorkeur Enter (en als tweede voorkeur, op afstand, Bathmen)? Immers, ook de memorie

van toelichting rept van een «nieuw maatschappelijk evenwicht in de nieuwe gemeente».

Ook de nieuw te vormen gemeente Rijssen is wat de leden van de fractie van GroenLinks betreft nog geen vanzelfsprekendheid. Zij hebben zich erover verbaasd dat het voorliggende voorstel geen oplossing voor de bestuurlijke toekomst van Bathmen bevat. Bathmen dreigt zo tussen wal en schip te vallen. Bathmen zelf richt zijn hoop duidelijk op een verbintenis met onder meer Holten. Holten is voorstander van een substantiële opschaling. Het gemeentebestuur wil verder met Rijssen en een derde partner. Die laatste kan Enter of Bathmen zijn. Bathmen richt zich op Holten en Diepenveen Oost. En Rijssen wenst op eigen kracht door te gaan. Als nu een besluit genomen wordt over Rijssen en Holten, worden de mogelijkheden om ook voor Bathmen een oplossing te vinden beperkt. Deze leden vinden dit onwenselijk. De leden van de fractie van GroenLinks stellen zorgvuldigheid boven snelheid. Wat is het standpunt van de minister over de toekomst van Bathmen? Meent hij dat de grenswijzigingen die nu worden vastgesteld weer opengebroken zullen moeten worden om Bathmen te omvatten? Is het niet beter om Bathmen vanaf het begin bij de herindelingen te betrekken? Is de minister met deze leden van mening dat de keuze voor Rijssen en Holten de toekomstmogelijkheden voor Bathmen beperkt?

Met betrekking tot de voorgestelde samenvoeging van Ambt Delden en Stad Delden wordt door deze leden gesteld veel belang te hechten aan maatschappelijke samenhang. Met betrekking tot de nieuw te vormen gemeente Rijssen is daarover veel twijfel gerezen. De minister stelt: «een belangrijke reden voor een indeling van Enter bij de combinatie Holten/Rijssen was dat die kern kon bijdragen aan het ontstaan van een nieuw maatschappelijk evenwicht in deze gemeente. Om deze reden steunde de gemeenteraad van Holten een fusie met Rijssen mits Enter werd toegevoegd.» In het huidige voorstel komt Enter niet voor. Kan op basis hiervan de conclusie worden getrokken dat de voorgestelde gemeente Rijssen geen maatschappelijk evenwicht kent? Is de minister van mening dat een maatschappelijke en sociale eenheid noodzakelijk is voor het goed functioneren van een gemeente? Zijn de betrokkenen en de minister van mening dat een dergelijke eenheid via een bestuurlijke herindeling gevormd kan worden?

De leden van de fractie van RPF hebben enkele vragen ten aanzien van de voorgestelde samenvoeging van de gemeenten Rijssen en Holten. In de eerste plaats heeft de gemeenteraad Holten met een fusie ingestemd, mits Enter ook bij de nieuwe gemeente gevoegd zou worden. Wat betekent het feit dat Enter bij de gemeente Wierden blijft voor het bestuurlijke draagvlak voor dit onderdeel van het wetsvoorstel?

In de tweede plaats constateren de leden van de fractie van RPF dat, anders dan de Kamer bij motie-Hoekema (kamerstukken II, 1997/98, 25 653, nr. 12) heeft uitgesproken, Bathmen niet bij het eerstvolgende herindelingsvoorstel in Overijssels verband is betrokken. Waarom is dit niet gebeurd? Welke blokkades zijn er voor een samenvoeging van de gemeenten Bathmen en Holten? Hoe lagen de standpunten in de betrokken gemeenten ten aanzien van een samenvoeging van Bathmen en Holten? Op welke manier en op welk moment zal nu uitvoering worden gegeven aan de motie-Hoekema? Hoe beziet de regering de toekomst van de gemeente Bathmen? Is het denkbaar dat bij de toekomstige besluitvorming inzake Bathmen ook de nieuwe gemeente Rijssen wordt betrokken? Vindt de regering het wenselijk dat deze gemeente in korte tijd tweemaal met een herindeling te maken krijgt?

In de derde plaats vragen de leden van de fractie van RPF in hoeverre er werkelijk sprake is van een sterke oriëntatie van Holten op Rijssen en van een verwevenheid tussen beide gemeenten. Hoe beoordeelt de regering de van verschillende kanten onderschreven stelling dat Holten meer georiënteerd is op Salland en Rijssen meer op Twente? Welke rol hebben sociaal-culturele en religieuze verschillen tussen Holten en Rijssen gespeeld bij de overweging al dan niet over te gaan tot samenvoeging?

Ten vierde vragen de leden van de fractie van RPF of Rijssen, net als Wierden, niet van een dusdanige omvang is en dusdanig bestuurskrachtig is dat de gemeente zelfstandig kan blijven. Deze leden stellen deze vraag tegen de achtergrond van de mening van de gemeente Rijssen dat de nu voorgestelde samenvoeging geen toegevoegde waarde heeft. Had een eenvoudige grenscorrectie niet volstaan teneinde Rijssen de ruimte te geven voor de komende 25 jaar?

De leden van de fracties van RPF en SGP stemmen in met de keuze om de gemeenten Losser en Tubbergen zelfstandig te laten. Wel vragen zij hoe deze keuze zich verhoudt tot de keuze om de gemeente Rijssen niet zelfstandig voort te laten bestaan, aangezien Losser en Tubbergen minder inwoners hebben dan de huidige gemeente Rijssen.

De leden van de SGP-fractie zien geen enkele reden voor herindeling cq. schaalvergroting voor Rijssen. Rijssen is een krachtige gemeente, waarvan de grenzen samenvallen met een gemeenschap met een heel duidelijke eigen identiteit en cultuur. Deze verschillen heel duidelijk van Holten. Ook in historisch opzicht geldt dat Rijssen en Holten altijd verschillende oriëntaties hebben gehad. Holten behoorde namelijk tot Salland, terwijl Rijssen «de poort van Twente» is. (Vergelijk ook de arrondissementsindeling.)

Deze leden constateren dan ook dat de voorgestelde samenvoeging van Holten met Rijssen zeer gevoelig ligt, zowel in Rijssen als in Holten. Bovendien speelt hierbij het belang van Bathmen mee. Over dit onderdeel zijn dan ook naar verhouding veel reacties binnengekomen.

Wat betreft Rijssen-Holten wijzen de leden van de SGP-fractie op het feit dat de relaties, ook de samenwerkingsvormen, tussen Rijssen en Holten, volgens hun waarneming zeer gering zijn. In de toelichting bij het wetsvoorstel wordt echter gesproken van «sterke oriëntatie van Holten op Rijssen» (blz. 10). Kan de minister dat motiveren? Tussen de woonkernen Rijssen en Holten ligt 8 km «open» gebied, dat bovendien in aanmerking schijnt te komen voor de bestemming van nationaal park. Verder zit Holten bijvoorbeeld ook helemaal niet in het streekplan Twente. Welke conclusies verbindt de minister hier aan?

Deze leden vragen welke andere opties voor Holten binnen het voorliggende herindelingsplan mogelijk zijn en hoe de minister deze beoordeelt. Deze leden wijzen in dit verband ook naar het verslag van het open overleg met Holten, waar onder meer de volgende conclusies zijn getrokken:

- (6) een herindeling van Holten dient met minimaal twee andere gemeenten te geschieden;
- (9) in het algemeen gaat de voorkeur voor een herindeling in zuidoostelijke richting (Hof van Twente)
- (10) een indeling van Holten met alleen Rijssen wordt algemeen afgewezen.

Blijkt ook uit het (oorspronkelijke, niet-geamendeerde) provinciale voorstel niet dat, om enig maatschappelijk evenwicht te bereiken, toevoeging van een derde (i.c. Enter) nodig werd geacht? Kan het nu voorliggende voorstel van samenvoeging van Holten met Rijssen dan wel als evenwichtig worden beschouwd?

Uit de reacties vanuit Bathmen blijkt duidelijk dat er een breed gedragen voorkeur bestaat voor samenvoeging van Bathmen met Holten, in combinatie met oostelijk Diepenveen. De leden van de SGP-fractie steunen deze variant. Samenvoeging van Holten met Rijssen nu maakt deze variant onmogelijk. De optie om op termijn Bathmen toe te voegen aan de nieuwe gemeente Rijssen/Holten stuit bij voorbaat al op verzet in Bathmen. Dat zou immers leiden tot een gemeente zonder de nodige samenhang, wat in het bijzonder ten koste zal gaan van de positie van Bathmen. Bathmen is immers volledig in westelijke richting georiënteerd. Hoe beoordeelt de minister deze situatie? Hoe wordt in Holten momenteel gedacht over de optie Holten-Bathmen-Diepenveen/oost?

Gezien deze met elkaar samenhangende vraagpunten met betrekking tot Bathmen en Holten/Rijssen achten de leden van de SGP-fractie het beter om Holten net als Bathmen buiten het nu voorliggende voorstel te houden. Dat doet toch ook het meest recht aan de toezeggingen die in de Eerste Kamer zijn gedaan met betrekking tot Bathmen, bij de behandeling van het betreffende wetsvoorstel? Zij vernemen hierover graag de reactie van de regering.

De leden van de GPV-fractie constateren, dat er gezien vanuit Rijssen geen redenen zijn deze gemeente bij een herindeling te betrekken. Dat is ook een gunstige omstandigheid, omdat er naar hun indruk ook weinig of geen voor de hand liggende partners voor samenvoeging zijn. Dat er in economisch opzicht relaties liggen met Holten ligt voor de hand, zoals er vrijwel altijd dergelijke relaties liggen tussen gemeenten met een centrumfunctie en buurgemeenten. Maar dat is geen voldoende basis voor samenvoeging. Voor zover er in dit gebied sprake is van een knelpunt ligt dat meer bij Holten.

De genoemde leden beschouwen het als een manco in het wetsvoorstel, dat nog geen oordeel gegeven wordt over de toekomstige positie van de gemeente Bathmen. Eerder is feitelijk de weg naar fusie met de nieuwe gemeente Deventer afgesneden, nu wordt in het wetsvoorstel feitelijk hetzelfde voorgesteld in de richting van Holten. Waarom heeft de regering niet alles in het werk gesteld om in het kader van dit wetsvoorstel tot een oplossing te komen?

De leden van de GPV-fractie zien nog steeds niet in waarom de combinatie Bathmen/Gorssel geen goede zou zijn. Maar als daarvoor kennelijk de mogelijkheid ontbreekt zouden deze leden toch op z'n minst onder ogen willen zien of een gemeente gevormd kan worden van Holten en Bathmen, eventueel aangevuld met het meest oostelijke deel van de voormalige gemeente Diepenveen.

5. Hellendoorn

De gemeente Hellendoorn blijft ongewijzigd, alleen het dorp Daarlerveen wordt bij een nieuwe gemeente Vriezenveen gevoegd. Volgens de minister kennen Daarlerveen en Vroomshoop een grote verwevenheid en maatschappelijke oriëntatie over en weer. Hoe beoordeelt de minister tegen die achtergrond het feit dat de bevolking van Daarlerveen zelf de voorkeur geeft aan onderdeel blijven van de gemeente Hellendoorn? Kan de minister de ruimtelijke structuur, op grond waarvan Daarlerveen naar Vriezenveen zou kunnen, nader toelichten? Is de minister van mening dat een doelmatig grensbeloop een afdoende argument is om tot herindeling over te gaan, zo willen de leden van de PvdA-fractie weten.

Wat zijn de gevolgen van het hanteren van een logisch grensbeloop, aansluitend op natuurlijke grenzen of bestaande fysieke barrières, voor

het doorsnijden van maatschappelijke verbanden tussen Daarlerveen en Hellendoorn, zo vragen de leden van de VVD-fractie?

De leden van de CDA-fractie verzoeken de regering aan te geven hoe zij de maatschappelijke, sociaal-geografische en ruimtelijk-economische oriëntatie van de kern Daarlerveen ziet. De leden van de CDA-fractie hebben hierover met elkaar in spanning verkerende inzichten vernomen. Wat is de meerwaarde van toevoeging van Daarlerveen aan de combinatie Den Ham / Vriezenveen? De leden van de CDA-fractie willen in dit kader benadrukken dat de bewijslast altijd ligt bij diegenen die grenzen willen wijzigen. In hoeverre heeft in de optiek van de regering de smalle doorgang in de voorgestelde samenvoeging van Den Ham en Vriezenveen een rol gespeeld bij de beslissing om Daarlerveen bij deze nieuwe gemeente te voegen?

De leden van de D66-fractie steunen het voorstel om Hellendoorn als sterke gemeente zelfstandig te laten, maar hebben zeer grote twijfels over de wijsheid Daarlerveen in te delen bij de nieuwe gemeente Vriezenveen. De in de memorie van toelichting gegeven argumenten over de ruimtelijke structuur en het doelmatig grensbeloop overtuigen niet op voorhand. De vele argumenten aangedragen door het Actiecomité Daarlerveen niet verknipt«(zoals aangeboden per brief van 19 januari jl alsmede de aanbiedingsbrief bij het rapport aan staatssecretaris van de Vondervoort van 7 maart 1998) overtuigen op het eerste gezicht meer: de historische verbondenheid met Hellendoorn, de maatschappelijke binding, de voorzieningen van de gemeente Hellendoorn, waaronder met name de twee basisscholen (zie ook de inspraakreactie op de hoorzitting van 13 februari) en de verdere bindingen met Hellendoorn (sport, dorps huis 't Trefpunt). Met name het kroonargument van de logica van het grensbeloop zal door de regering zeer zwaar moeten worden aangezet om de leden van de D66 fractie te overtuigen van de wijsheid van dit onderdeel van het voorstel. Is deze grenscorrectie doelmatig en absoluut noodzakelijk te noemen? Heeft een rol gespeeld, zoals o.m. aangevoerd door Plaatselijk Belang Daarlerveen in zijn brief van 27 februari jl. dat »vanuit financiële perikelen ons Daarlerveen het gemis van Aadorp (voor Vriezenveen) moest compenseren? Hoe oordeelt u over de opvatting van de gemeente Hellendoorn (brief van 1 maart jl) dat «herindeling (van Daarlerveen) voor de te vormen gemeente Vriezenveen geen meerwaarde heeft»? Tenslotte vragen deze leden een reactie op de stelling van de Woningstichting Hellendoorn dat vanuit volkshuisvestingsbelang en beleid, het gewenst is dat Daarlerveen onder Hellendoorn blijft ressorteren.

De leden van de fractie van RPF constateren dat de gemeente Hellendoorn in het wetsvoorstel als enige gemeente verzwakt uit de herindeling komt. In de memorie van toelichting wordt gesteld dat er met betrekking tot de kern Daarlerveen en de nieuwe gemeente Vriezenveen sprake is van een grote verwevenheid en maatschappelijke oriëntatie en dat daarom de kern Daarlerveen bij de nieuwe gemeente Vriezenveen gevoegd wordt. Deze leden vragen hoe zij die verwevenheid en oriëntatie moeten beoordelen in het licht van het feit dat 96% van de bevolking van Daarlerveen bij de gemeente Hellendoorn wil blijven. En is er, naar het oordeel van de regering, sprake van grotere verwevenheid en meer maatschappelijke oriëntatie van Daarlerveen ten opzichte van de nieuwe gemeente Vriezenveen dan van Daarlerveen ten opzichte van de gemeente Hellendoorn?

De leden van de SGP-fractie hebben begrip voor de wens van (bijna alle) bewoners van Daarlerveen om bij de gemeente Hellendoorn te blijven. Er is sprake van een sterke historische binding met en oriëntatie op

Hellendoorn. Bovendien is er geen enkel draagvlak voor verandering. Deze leden vragen daarom welke argumenten zich echt zouden verzetten tegen handhaving van de huidige indeling. Is de minister bereid het voorstel op dit punt aan te passen?

De leden van de GPV-fractie stemmen in met het voorstel de gemeente Hellendoorn zelfstandig te laten. Voor wat betreft de kern Daarlerveen kan niet ontkend worden, dat geografisch gezien indeling bij de gemeente Vriezenveen logisch lijkt. Dat zou ook enige versterking kunnen betekenen van deze gemeente. Geografische argumenten kunnen echter niet altijd doorslaggevend zijn als daar historische argumenten tegenover staan. In dit geval speelt ook een rol, dat de bevolking van Daarlerveen de huidige situatie kennelijk geenszins als een knelpunt ervaart. Het draagvlak voor het wetsvoorstel op dit punt lijkt uiterst gering. Er moet dan wel een sterk inhoudelijk argument zijn om tegen de uitdrukkelijke wens van de bevolking in te gaan. Kan de regering zo'n inhoudelijk argument noemen?

6. Vriezenveen en Den Ham

In de provinciale voorbereiding is sprake geweest van het voegen van het gebied van en rondom Hooge Hexel bij (een nieuwe gemeente) Vriezenveen. Gedeputeerde staten voegden Hooge Hexel en omgeving bij Hellendoorn. Hoewel de regering er voor kiest de huidige gemeente Wierden intact te laten, zou de PvdA-fractie graag de mening van de regering vernemen over de optie Hooge Hexel bij Vriezenveen, of bij Hellendoorn. Hoe krijgt bijvoorbeeld de ruimtelijke en maatschappelijke oriëntatie van Hooge Hexel vorm?

De leden van de CDA-fractie verzoeken de regering aan te geven hoe zij de maatschappelijke, sociaal-geografische en ruimtelijk-economische oriëntatie van de kern Daarlerveen ziet. De leden van de CDA-fractie hebben hierover met elkaar in spanning verkerende inzichten vernomen. Wat is de meerwaarde van toevoeging van Daarlerveen aan de combinatie Den Ham / Vriezenveen? De leden van de CDA-fractie willen in dit kader benadrukken dat de bewijslast altijd ligt bij diegenen die grenzen willen wijzigen. In hoeverre heeft in de optiek van de regering de smalle doorgang in de voorgestelde samenvoeging van Den Ham en Vriezenveen een rol gespeeld bij de beslissing om Daarlerveen bij deze nieuwe gemeente te voegen?

De leden van de CDA-fractie zijn op voorhand niet overtuigd van de noodzaak tot samenvoeging van de gemeenten Den Ham en Vriezenveen. Van een evident knelpunt lijkt geen sprake. De leden behorende tot de CDA-fractie vragen de regering derhalve aan te geven waarom hier naar haar mening wél sprake van is.

Naast de opmerkingen die de leden van de fractie van D66 hebben gemaakt bij Daarlerveen en Aadorp, willen de leden verder ingaan op Vriezenveen. Wat is de opvatting van de minister over de inspraakreactie van de bewoners van de Westermaatweg in Vriezenveen (brief d.d. 20 januari jl.)? Heeft de minister nog overwogen Vriezenveen en Den Ham zelfstandig te laten voortbestaan (zie de vergelijking met Tubbergen in de brief van Vriezenveen van 2 februari jl). Hoe verklaart de minister de opstelling van de gemeente Vriezenveen dat het losmaken van de Westermaten, Aadorp en het bedrijvenpark Twente van Vriezenveen ten gunste van Almelo «geen soelaas biedt voor de ruimtenood van Almelo», terwijl dit volgens de conservatieve schattingen van Almelo toch (deels) wel het geval is?

De leden van de fractie van RPF vragen wat de financiële gevolgen zijn voor de nieuwe gemeente Vriezenveen van de indeling van de kern

Aadorp bij Almelo. Wat is het commentaar van de regering op het, in de notitie van de gemeente Vriezenveen genoemde, nadeel van één miljoen dat de nieuwe gemeente zou hebben van de indeling van Aadorp bij Almelo? Hoe het verschil met het in de memorie van toelichting genoemde nadeel van f 200 000 te verklaren?

De leden van de SGP-fractie vragen of de conclusie terecht is dat tussen Vriezenveen en Den Ham niet of nauwelijks bindingen bestaan en dat de wederzijdse relaties tussen beide gemeenten slechts enkele kernen betreffen. Deze leden missen volledig de onderbouwing van het voorstel tot samenvoeging. Zij menen dat zij en uiteraard de betreffende gemeenten ten minste recht hebben op een «redelijke omkleding» van het voorstel. Deze leden kunnen zich wel iets voorstellen bij de term «krachtige plattelandsgemeente», maar gaan ervan uit dat ook de bestaande plattelandsgemeenten krachtig kunnen zijn. Op z'n minst zal dan toch het tegendeel moeten worden aangetoond?

Voor een vraag over Westermaten verwijzen deze leden naar hun vraag onder Almelo.

Verder vragen deze leden waarom de relaties tussen Den Ham en Ommen niet verder in beeld zijn gebracht.

De leden van de GPV-fractie vragen een nadere onderbouwing van samenvoeging van de gemeenten Den Ham en Vriezenveen. Dat hierdoor een krachtige plattelandsgemeente ontstaat is op zichzelf immers onvoldoende argument voor opheffing van levenskrachtige gemeenten. Kan ook worden onderbouwd of de meerwaarde van samenvoeging ook voldoende is als rekening gehouden wordt met de gevolgen van de indeling van de kern Aadorp bij Almelo en eventueel de kern Daarlerveen bij Hellendoorn?

Deze leden vestigen voorts de aandacht op een brief van de beide gemeente d.d. 9 maart 1999 aan de minister, waarin wordt aangegeven dat de financiële gevolgen van de samenvoeging nadeliger zijn dan in het wetsvoorstel is vermeld. Wil de minister op deze brief reageren? Welke conclusie trekt hij daaruit?

7. Denekamp, Ootmarsum en Weerselo

Ootmarsum pleit voor een «status aparte», vergelijkbaar met onder meer Baarle Nassau. Hoewel de omvang van de gemeente met 4000 inwoners een samengaan met andere gemeenten zeker rechtvaardigt, willen de leden van de PvdA-fractie graag kennis nemen van de opvatting van de regering over deze optie.

Hoe denkt de minister, zo vragen de leden van de PvdA-fractie, over het voorstel van de huidige gemeente Weerselo om te wachten met het vaststellen van nieuwe gemeentegrenzen tussen Weerselo c.q. een nieuw Denekamp en Hengelo tot het tracé van een nieuwe ontsluitingsweg vaststaat?

De leden van de PvdA-fractie zijn van mening dat de luchthaven Twente op het grondgebied van een gemeente dient te liggen, en dat daarvoor Enschede een voor de hand liggende keus is.

Zij willen wel graag een reactie van de minister op de stelling dat dezelfde luchthaven een barrière vormt voor de bewoners van Boven-Deurningen om zich fysiek verbonden te weten met Enschede. Hoe staat de minister tegenover de wens van de bewoners van Boven-Deurningen onderdeel van een nieuwe gemeente Denekamp te zijn?

In hoeverre is het feit dat Denekamp en Weerselo een typisch plattelandskarakter bezitten en Ootmarsum dit mist een belemmering voor de

totstandkoming van een sociaal-maatschappelijk evenwicht in de nieuw te vormen gemeente, zo vragen de leden van de VVD-fractie?

Is de omvang van de drie huidige gemeenten het exclusieve argument voor de vorming van de nieuwe gemeente Denekamp?

In hoeverre is de omvang van een gemeente van doorslaggevende betekenis voor het komen tot een samenvoeging van gemeenten?

De leden van de CDA-fractie zouden van de regering willen vernemen hoe zij aankijkt tegen de specifieke (met name cultuur-historische) situatie en problematiek van de gemeente Ootmarsum, ook in financiële zin in de periode tot 2002. Hoe wordt hier met het huidige voorstel aan tegemoet gekomen? Ten aanzien van de zuidkant van de nieuwe gemeente verzoeken de leden van de CDA-fractie een toelichting te geven op de beslissing om het gebied «Boven Deurningen» bij de nieuwe gemeente Twentestad te voegen, ook in relatie tot sociaal-culturele en -geografische oriëntatie, bestemming alsmede de toegevoegde waarde voor Twentestad. Ook vragen deze leden de regering aan te geven wat de meest actuele stand van zaken is met betrekking tot het ontsluitingstracé van de Hengelose wijk Vossenbelt. Eén en ander hangt immers nauw samen met het herindelingsvoorstel ten aanzien het gebied tussen Deurningen en Hengelo. Tenslotte zouden dezelfde leden een toelichting willen krijgen op het belang van de A1 («corridor») in relatie tot het gekozen grensbeloop en bestuurlijke regie.

Hoe oordeelt de minister over de stelling (van onder anderen het CDA Denekamp, brief d.d. 28 februari jl.) dat niet de meerderheid van college en raad van Denekamp maar de helft c.q. een minderheid voorstander zou zijn van de voorgestelde samenvoeging van Denekamp, Ootmarsum en Weerselo. De brief van de gemeente Denekamp d.d. 12 februari refereert hier ook aan door de vermelding van «genuanceerdere» gedachten sinds de laatste raadsverkiezing over de onvermijdbaarheid van herindeling. Heeft de minister begrip voor de stelling van het college van Denekamp dat «de voortdurende onzekerheid over de voortgang van het proces van gemeentelijk herindeling inmiddels een zware wissel op de gemeente heeft getrokken», waarna op een spoedige en definitieve besluitvorming wordt aangedrongen. Is de minister niet bezorgd over het draagvlak van de samenvoeging gezien de duidelijke wens van Ootmarsum zelfstandig te blijven? Hoe oordeelt hij over deze wens? Is een eventuele zelfstandigheid van Ootmarsum overigens niet in strijd met het beginsel dat (zeer) kleine gemeenten slechts in hoge uitzondering en in zeer specifieke situaties (Thorn, Baarle-Nassau) zelfstandig blijven? Kan de minister nog eens ingaan op de argumentatie die van de kant van Ootmarsum over het bijzondere (monumentale) karakter van Ootmarsum is ingebracht?

In het wetsvoorstel zullen Denekamp, Ootmarsum en Weerselo samengevoegd worden tot een nieuwe gemeente Denekamp. Tegelijkertijd vinden grenscorrecties plaats waardoor delen van Weerselo niet in de nieuwe gemeente opgaan. De leden van de fractie van GroenLinks vrezen dat deze grenscorrecties nadelige gevolgen hebben voor de leefomgeving. Daarbij richt de fractie vooral haar aandacht op het gebied Boven-Deurningen en Hulsbeek. De bestemming en het beheer van Hulsbeek mag niet veranderen. Het gebied heeft een grote natuurlijke en recreatieve waarde. Weerselo beheert meerdere natuurgebieden en is goed op haar taak berekend. Kan de minister uiteenzetten waarom hij de verantwoordelijkheid van dit gebied bij Oldenzaal wenst te leggen? Deze leden zijn er niet van overtuigd dat Oldenzaal, die een verdere stedelijke ontwikkeling wenst te doormaken, de natuurwaarde van Hulsbeek zorgvuldiger zal bewaken dan Weerselo. Hoe ziet de minister dat?

Met betrekking tot Boven-Deurningen zijn de leden van de fractie van Groenlinks erop gewezen dat de voorgestelde grenscorrectie leidt tot een isolement van de inwoners van dit gebied. Het vliegveld Twente en de hekken om hieromheen vormen een barrière, waardoor de bereikbaarheid van Enschede wordt beperkt. Verwacht de minister dat de bewoners, net als nu, georiënteerd zullen blijven op de kern Deurningen, of zijn voorzieningen getroffen om de afstand tot Enschede te verkleinen?

Ook wat betreft de voorgestelde samenvoeging van Denekamp, Ootmarsum en Weerselo zijn de leden van de SGP-fractie niet overtuigd van de noodzaak daarvan. Welke knelpunten zijn er, welke problemen worden er door de herindeling opgelost en welk nieuw perspectief gecreëerd? Het voorstel wordt gemotiveerd vanuit het streven naar krachtige plattelandsgemeenten. Deze leden vinden dit een prima streven, maar dan moet wel worden aangetoond dat de bestaande gemeenten niet krachtig genoeg zijn. Deze leden nemen aan dat de minister bekend is dat de betreffende gemeenten alledrie voor behoud van zelfstandigheid zijn. Wat betreft Ootmarsum wijzen deze leden nog op de bijzondere positie van dit museale stadje. Zij vragen of ook door de regering de vergelijking met bijvoorbeeld Thorn niet kan worden gemaakt?

De leden van de SGP-fractie hebben geconstateerd dat de voorgestelde grenswijzigingen met betrekking tot Deurningen/gemeente Weerselo op twee punten is ingegeven door voorgenomen maar nog onzekere ontwikkelingen. In de eerste plaats betreft dit een nabij de op- en afritten van de A1 geprojecteerde rail/weg combiterminal, waarvan de komst naar huidige inzichten nog zeer onzeker is. De raad van Weerselo kiest daarom voor de opstelling om de noodzaak van die grenswijziging (met Oldenzaal) af te laten hangen van de concrete ontwikkelingen. Deze leden vragen of de minister zich deze benadering kan voorstellen en wil ondersteunen. (Zie ook Oldenzaal.)

In de tweede plaats is sprake van de planning van een ontsluitingsweg ten behoeve van Hengelo (Oost-West Tangent Hengelo). Nog afgezien van onduidelijkheid over de noodzaak, is er nog geen duidelijkheid over het tracé. In elk geval is nog geen enkel voorbereidend besluit terzake genomen. De grenscorrectie loopt dus vooruit op de planologische besluitvorming. De leden van de SGP-fractie vragen of de minister met hen eens is dat dit een oneigenlijke weg is.

De leden van de SGP-fractie vragen bijzondere aandacht voor Boven-Deurningen. De bewoners daarvan zijn zeer sterk betrokken op Deurningen/gemeente Weerselo, wat betreft kerk, school, sport en overig verenigingsleven en maatschappelijke behoeften; zij hechten ook sterk aan handhaving daarvan. Deze leden vragen of de minister niet met hen eens is dat een dergelijke sterke oriëntatie en de volledige afwezigheid daarvan m.b.t. de gemeente Enschede (ook door het ontbreken van adequate infrastructuur) voldoende argument is om de gemeentelijke indeling van deze kern te laten bij wat het is. Zijn er wezenlijke argumenten die zich daartegen verzetten? Voorzover hen bekend heeft Enschede geen specifieke belangen bij dit gebiedje, maar alleen bij het vliegveld als zodanig. Deze leden gaan er daarbij vanuit dat dit eventuele grenscorrecties m.b.t. de vliegbasis niet uitsluit, overigens zonder dat zij zich uitspreken over de noodzaak daarvan.

De leden van de GPV-fractie betreuren het dat een karakteristieke gemeente als Ootmarsum niet langer zelfstandig zal blijven. Als opheffing echter onvermijdelijk is, dan is samenvoeging met Denekamp en Weerselo voor de hand liggend. Ongelukkig in het voorstel lijkt te zijn de voorgestelde nieuwe grens tussen Denekamp en Twentestad nabij Deurningen. De genoemde leden geven er duidelijk de voorkeur aan

Deurningen zoveel mogelijk als eenheid ingedeeld te laten bij de gemeente waartoe Weerselo gaat behoren. Is het mogelijk de nieuwe grens te leggen langs de noordgrens van de vliegbasis?

8. Oldenzaal

De minister stelt in de memorie van toelichting dat versterking van Oldenzaal ten opzichte van het provinciale voorstel «in de rede had gelegen». De leden van de PvdA-fractie vragen waarom de minister daar dan toch niet toe over is gegaan? De minister vertrouwt er op dat de provincie zal over gaan tot grenscorrecties als gebleken is dat deze nodig zijn. Is het niet zo, vragen de leden van de PvdA-fractie, dat na een herindelingsoperatie het betrokken gebied voor tenminste 20 tot 25 jaar vooruit moet kunnen? Acht de minister het een aantrekkelijk vooruitzicht dat nadat het voorliggende wetsvoorstel is behandeld, opnieuw de bestuurlijke discussie in een deel van de regio zal moeten worden gevoerd? Hoe oordeelt de minister inhoudelijk op het voorstel dat de gemeente Oldenzaal tot grenscorrectie heeft gedaan?

Wat is de reden om niet nu reeds een oplossing te kiezen voor de oplossing van het probleem dat thans al impliciet onderkend wordt; namelijk het ruimtegebrek voor toekomstige stedelijke ontwikkeling van Oldenzaal, vragen de leden van de VVD-fractie? Zou een dergelijke actie van de zijde van de regering niet nu reeds hebben kunnen bijdragen aan de doelstellingen om zo spoedig mogelijk te komen tot krachtige gemeenten of wordt dit verhinderd door het uitgangspunt van de regering dat de voorstellen van provinciale staten dienen te worden gevolgd?

De leden van de CDA-fractie vragen de regering een reactie met onderbouwing te geven op de verwachting van de provincie dat Oldenzaal in de komende 25 jaar voldoende ruimte heeft voor woningbouw en ook de meest actuele stand van zaken uiteen te zetten met betrekking tot de ruimte voor bedrijfsterreinontwikkeling. Acht de regering het uit bestuurlijk oogpunt niet verstandig om bestaande inzichten terzake integraal mee te nemen in onderhavig voorstel en niet te wachten op nieuwe provinciale initiatieven met alle onrust van dien? In het verlengde hiervan zouden de leden van de CDA-fractie een reactie willen vernemen van de regering op het voorstel van de gemeente Oldenzaal om de grenscorrectie beperkt in westelijke en oostelijke richting te verschuiven, qua knelpunten en logica van grensbeloop.

De leden van de fractie van D66 hebben begrip voor de opvattingen van de gemeente Weerselo (brief 11 januari jl.) over een drietal bezwaarlijk geachte grenscorrecties aan de zuid- en zuidoostzijde van de gemeente Weerselo (Hulsbeek, Boven-Deurningen en het tussengebied Deurningen-Hengelo). Dat geldt met name voor de twee laatstgenoemde grenswijzigingen, waarbij overigens binnen het tweede probleemgebied, Boven-Deurningen, gedacht zou kunnen worden aan een overgaan van het grondgebied van de vliegbasis Twente naar Twentestad vanuit beheers- en calamiteitenbestrijdingsargumenten. Kan de minister op deze sub-variant ingaan, en ook het oordeel van defensie-autoriteiten hierbij betrekken? Deze leden zijn van mening dat het niet nodig is, en zelfs niet gewenst, om het gebied Boven-Deurningen integraal naar Twentestad te laten overgaan. De kern Boven-Deurningen, met haar 135 inwoners behoort immers qua oriëntatie en verbindingen- zie de argumentatie van de gemeente Weerselo bij uitstek niet bij Twentestad, en de meerwaarde van deze operatie is zeer gering. Het beheersargument voor de A-1 gaat maar zeer ten dele op, omdat deze autoweg door vele gemeentes voert. Wat betreft het tussengebied tussen Deurningen en Hengelo c.q.

Twentstad stellen zij voor een en ander over te laten aan later door Twentstad cq Hengelo onderling te bepalen grenscorrecties. De noodzaak van een ontsluitingsweg tussen de Hasseler Es en Deurningen is immers thans nog niet aangetoond. En zelfs in een bevestigend geval, is er nog geen duidelijkheid over het optimale grensbeloop. Op deze twee punten stellen de leden van de D66-fractie een uitdrukkelijke en uitvoerige reactie van de minister op prijs, waarna zij haar positie voor het plenaire debat terzake zal bepalen. Ook op het grensbeloop met Oldenzaal (het Hulsbeek en het gebied rond de A-1, de combiterminal) dient de minister uitvoerig in te gaan. Op zich zelf heeft de fractie van D66 begrip voor de algemene wens Oldenzaal, mede in het licht van de vorming van Twentstad, te versterken, maar wat is nu exact de meerwaarde van toevoeging van het overwegend buitengebied (camping etc.) aan Oldenzaal? De argumentatie van de gemeente Oldenzaal (notitie «Ruimte voor Oldenzaal» d.d. oktober 1998) over het belang van toevoeging van bedrijfsterreinen langs de A-1 komt in het kader van de door de gemeente genoemde relatief bescheiden uitbreiding van het grondgebied overtuigt op het eerste gezicht meer dan de beargumenteerde behoefte aan boscompensatie en het scheppen van een groene strook op eigen grondgebied? Dit is toch geen doel op zich? Met andere woorden: is het grootste belang voor Oldenzaal niet gelegen in de bepleite uitbreiding in zuidwestelijke richting meer dan de bepleite uitbreiding in noordwestelijke richting «ten behoeve van boscompensatie het realiseren van een groene stadsrand op eigen gebied»? Kan de regering de laatstgenoemde wens van Oldenzaal nog wat nader beargumenteren, ook in het licht van pleidooien van Weerselo en de andere bij deze fusie betrokken gemeenten om de buitengrenzen zoveel mogelijk intact te laten?

Hoe moet overigens, mede in het licht van het voorgaande, de opmerking van de minister worden verstaan dat «gelet op de regionale functie van deze gemeente een versterking van de gemeente die verder gaat dan de voorgestelde beperkte grenscorrecties mijns inziens in de rede had gelegen»? Wat had of heeft de minister met deze prikkelende opmerking precies voor ogen? Ware het dan niet beter geweest een voldragen voorstel te doen in plaats van te wachten op het aangekondigde onderzoek van de provincie over een eventuele versterking van Oldenzaal? Had de provincie hier dan niet haar verantwoordelijkheid reeds moeten nemen?

De leden van de fractie van RPF constateren dat de gemeente Oldenzaal de komende 25 jaar voldoende ruimte heeft voor woningbouw, maar in die periode naar verwachting niet voldoende ruimte voor bedrijfsterreinenontwikkeling. In de memorie van toelichting wordt gesteld dat verdergaande grenscorrecties in de rede hadden gelegen. Deze leden vragen waarom de regering haar verantwoordelijkheid niet heeft genomen en heeft voorgesteld deze grenscorrecties toe te passen? Acht de regering het wenselijk dat na deze herindeling binnen korte tijd opnieuw correcties moeten worden toegepast ten aanzien van de gemeentegrens tussen Oldenzaal en de nieuwe gemeente Denekamp? Is het voor de nieuwe gemeente Denekamp niet te belastend om na deze herindeling binnen korte tijd opnieuw te maken te krijgen met een nieuwe aanpassing van de gemeentegrens?

De leden van de SGP-fractie constateren dat er met betrekking tot Oldenzaal weinig verandert. Wat betreft de wenselijkheid van grenscorrecties ten behoeve van bedrijvigheid kunnen deze leden zich de visie van de provincie goed voorstellen, namelijk dat pas wijzigingen nodig zijn indien de ontwikkelingen cq. plannen duidelijk zijn. In dit verband verwijzen deze leden overigens naar hun eerdere vraag over een wel voorgestelde grenscorrectie tussen Deurningen/Weerselo en Oldenzaal.

Niettemin vragen deze leden ook of de minister duidelijk kan maken wat het groeiperspectief van Oldenzaal is.

De leden van de GPV-fractie hebben kennis genomen van de mening van de minister dat een versterking van de gemeente Oldenzaal, die verder gaat dan de voorgesteld beperkte grenscorrectie in de rede had gelegen. Betekent dat, dat ook de minister betwijfelt of de thans voorgesteld correctie Oldenzaal voor de komende 25 jaar voldoende ruimte te bieden? Als dat zo is geven deze leden er de voorkeur aan nu de ruimte te beiden die nodig is en niet tweemaal binnen korte tijd de grens te verleggen.

9. Hof van Twente

De leden van de PvdA-fractie onderschrijven de inhoudelijke samenhang die de regering constateert tussen de vijf gemeenten die de Hof van Twente vormen. Wel vragen deze leden de minister hoe hij het maatschappelijk draagvlak in de betrokken gemeenten voor de Hof van Twente beoordeelt?

Voor het merendeel zal het Landgoed Twickel volgens dit wetsvoorstel gelegen zijn in de nieuwe gemeente Hof van Twente. Een deel van het landgoed zal echter blijven behoren tot andere gemeenten, aldus de leden van de VVD-fractie.

Zou gelet op het uitgangspunt dat grenscorrecties aan dienen te sluiten bij natuurlijke grenzen het niet wenselijk zijn om het gehele gebied van het landgoed onder te brengen bij één plattelandsgemeenten en derhalve het gebied Oele en Beckum eveneens toe te voegen aan de nieuwe gemeente Hof van Twente?

De leden van de CDA-fractie vragen de regering een nadere toelichting te geven op de uitspraak dat de gemeenten zelf eerder het initiatief genomen hebben tot fusie. Hoe ziet het draagvlak er in dit kader uit? Kan de regering tevens een reactie geven op de interne samenhang en oriëntatie van de voorgestelde nieuwe gemeente? Is Ambt Delden bijvoorbeeld niet meer georiënteerd op Haaksbergen? Voorts vragen deze leden de regering dit voorstel te onderbouwen aan de hand van de knelpuntenbenadering. Ligt uit dit oogpunt een nieuwe gemeente Stad Delden/Ambt Delden en een nieuwe gemeente Diepenheim/Markelo/Goor niet veel meer voor de hand? Is een dergelijk voorstel in de ogen van de regering ook levensvatbaar, al dan niet in combinatie met Bornerbroek, Beckum en/of Oele?

Kan de minister ingaan op de omstandigheden dat voor dit voorstel betrekkelijk weinig draagvlak lijkt te bestaan (Diepenheim tegen, Markelo tegen, Stad/Ambt Delden tegen, want voorstander van Delden Plus), vragen de leden van de D66-fractie. Het verzet tegen het plan vanuit Stad en Ambt Delden c.q. de meerderheid in deze gemeente en de wens van Diepenheim (en deels ook Markelo) betekent een vrij breed gedragen kritische bejegening van de vorming van de nieuwe gemeente. Daar tegenover staat de duidelijke positie pro-herindeling van de gemeente Goor en een aantal maatschappelijke (economische) actoren. Hoe ervaart de minister wat lastige uitgangspositie bij onderhavige voorstel, mede gelet op de niet unanieme besluitvorming in provinciale staten van Overijssel. Kan de minister nog eens aangeven hoe een en ander zich verhoudt tot het gestelde in de memorie van toelichting (blz. 12), dat «de gemeenten zelf eerder het initiatief hebben genomen tot fusie»? Is hierin tussentijds verandering gekomen? (Zie ook de opmerking terzake van de Colleges van Ambt- en Stad Delden aan het slot van hun brief van 25/1.) Wat zijn anders dan bestaande samenhang en samenwerking, de verdere inhoudelijk redenen voor dit voorstel? Kunt u commentaar geven op het

rapport Delden-plus, beheersbaar groot en de daarin verkondigde stelling (blz. 29) dat ruimtelijke knelpunten als landgoed als landgoed Twickel en de afscheiding stedelijk en groen gebied (via A1/35 en de Bornebroekse waterleiding) ook via beperkte grenscorrecties kunnen worden opgelost. Wat vindt de regering van de argumentatie van de VVD afdelingen in de 5 betrokken gemeenten van 5 januari jl. dat de keuze eerder tussen zelfstandigheid en de Hof van Twente zou moeten zijn, met Delden Plus als halfslachtige oplossing.

Verder zijn de leden van de fractie van D66 benieuwd of de minister gevoelig is voor de klemmende pleidooien vanuit Diepenheim voor zelfstandigheid (900 jaar oude gemeente, actueel eigen (kunstzinnig) profiel, 97% van de bevolking tegen herindeling)?

In het regeerakkoord staat dat de regering wil nagaan of en hoe vrijwillige gemeentelijke herindeling kan worden gestimuleerd, aldus de leden van de fractie van Groenlinks. In de praktijk wordt dit voornemen selectief toegepast. In het voorliggende wetsvoorstel betreffende de herindeling van Twente wordt geen melding gemaakt van een mooi initiatief van vrijwillige herindeling: Delden plus. Dit is een variant waarin Ambt Delden en Stad Delden samengevoegd worden, plus het gehele landgoed Twickel. Een tweede gemeente zal dan worden gevormd door Goor, Markelo en Diepenheim.

De leden van de GroenLinks-fractie zijn het met de gemeentebesturen van Ambt Delden en Stad Delden eens dat aan zuiver getalsmatige criteria, die bovendien nooit in een wet zijn vastgelegd, niet meer gewicht moet worden toegekend dan aan een inhoudelijke beoordeling van de herindelingsvarianten. Ook het kabinet is deze mening toegedaan, blijkens de uitgangspuntennotitie.

Het Hof van Twente lijkt niet te kunnen rekenen op een grote steun onder de betrokken gemeenten. Vier van de vijf gemeenten zien deze herindeling niet zitten. Alleen Goor, de grootste kern, kan zich goed in het voorstel vinden. Maar zowel Markelo, Diepenheim als Goor schijnen bereid te zijn onder voorwaarden het samengaan van Ambt Delden en Stad Delden te accepteren.

De leden van de GroenLinks-fractie weet dat de minister een voorstander is van robuuste gemeenten omdat die een minder kwetsbaar ambtenaren-apparaat hebben en beter toegerust zijn op hun taak als medeoverheid. Maar de minister meent ook dat herindelingen een kwestie van maatwerk is. GroenLinks verzoekt de minister dan ook specifiek op de mogelijkheden en beperking van Delden plus in te gaan.

In de toelichting staat dat de 5 Hof-gemeenten eerder zelf het initiatief hebben genomen tot fusie. De leden van de SGP-fractie vragen of dit wel juist is. Volgens hun informatie bleef dit initiatief beperkt tot een onderzoek naar de voordelen van fusie, waaruit een «lichte» aanbeveling (van KPMG) tot fusie naar voren kwam. Is de minister bekend dat het onderzoek ook nadelen van fusie aangaf, namelijk wat betreft kosten, vergroting afstand bestuur en burger en het ontbreken van perspectief op verbetering in sociale voorzieningen? Deze leden wijzen er ook op dat de meeste van de betreffende gemeenten nog steeds sterke voorkeur hebben voor zelfstandigheid, namelijk Diepenheim en Markelo en Ambt Delden en Stad Delden, met dien verstande dat de twee laatstgenoemde gemeenten samen een nieuwe gemeente Delden(-plus) willen vormen. Naar het oordeel van de betreffende gemeentebesturen vormen zij nu al «sterke plattelandsgemeenten» respectievelijk, wat Diepenheim betreft, een historisch en monumentaal «stedeke», met een sterk eigen karakter, samenhangende gemeenschap en alle noodzakelijke voorzieningen.

Welke betekenis kent de regering daar aan toe? Welke concrete knelpunten zijn er die tot herindeling aanleiding geven?

Wat betreft het gezamenlijke pleidooi van Ambt en Stad Delden wijzen de leden van de SGP-fractie er op dat Ambt en Stad Delden samen een sterke historische, ruimtelijke en maatschappelijke samenhang hebben met het landgoed Twickel als bindende factor. Bovendien is de optie Delden-plus in feite een initiatief van onderop, waarvan de minister in zijn eigen notitie zegt dat te willen bevorderen en er zoveel mogelijk aan tegemoet te willen komen. Waarom zou dat hier niet kunnen? Welke voor- en nadelen heeft deze optie volgens de minister?

Met inachtneming van het feit dat zelfs voor «robuuste gemeenten» niet echt een ondergrens kan worden gegeven, vragen de leden van de SGP-fractie welke belemmeringen er zijn om in dit gebied meerdere «sterke plattelandsgemeenten» te laten bestaan.

De leden van de SGP-fractie vragen ook aandacht voor de belangrijkste zorgen in «de Hof», namelijk tekort aan werkgelegenheid en mogelijkheden voor woningbouw. Zou de vorming van een Hof-gemeente hierin een verbetering tot gevolg kunnen hebben?

Ook vragen deze leden in hoeverre samenvoeging van deze vijf gemeenten vermindering van de noodzaak van intergemeentelijke samenwerking zou betekenen.

Verder vragen deze leden welke mogelijkheden de minister ziet als Holten bij dit gebied wordt betrokken?

Wat betreft de begrenzing van landgoed Twickel vragen deze leden ook aandacht voor het pleidooi van de stichting Twickel om het landgoed zoveel mogelijk deel uit te laten maken van één gemeente. Dit is te realiseren via enkele grenscorrecties ten gunste van met name de beide Delden-gemeenten. De leden van de SGP-fractie vragen hoe de minister de wenselijkheid hiervan beoordeelt, ook in het licht van het streven naar versterking van de natuurbeheersfunctie van gemeenten. Hoe beoordeelt de minister de mogelijkheden om tegemoet te komen aan deze wens, ook in relatie tot de houding van de hierbij betrokken gemeenten?

De leden van de GPV-fractie menen, dat de voorgestelde plattelandsgemeente wel erg omvangrijk wordt. Een kleinere opzet zou – zeker in theorie – goed denkbaar geweest zijn. Zij hebben echter de indruk, dat de keuze dan zou gaan tussen een zeer beperkte herindeling of het huidige voorstel. De beperkte herindeling zou dan gaan om een combinatie van Ambt en Stad Delden onder handhaving van de zelfstandigheid van de andere gemeenten. Een tweedeling van de voorgesteld Hof van Twente zou weinig logische samenhang opleveren. Ervan uitgaande dat in het gebied enig draagvlak aanwezig lijkt te zijn voor een grote plattelandsgemeente als zelfstandigheid niet mogelijk is neigen de genoemde leden ertoe het voorstel op dit punt te steunen.

10. Haaksbergen

De minister sluit niet uit dat op termijn een fusie tussen de gemeente Haaksbergen en de Gelderse gemeente Neede mogelijk zal zijn. De leden van de PvdA-fractie vragen waar de minister deze verwachting op baseert?

Ziet de minister in de nabije toekomst kansen op hervatting van het gesprek over op zichzelf logische herindeling. Zijn provincie-grenzen dan toch heilig, vragen de leden van de D66-fractie?

De leden van de SGP-fractie hebben met instemming kennis genomen van het zelfstandig blijven voortbestaan van Haaksbergen. De toelichting getuigt ook van respect voor de afwegingen op lokaal niveau, namelijk

van Haaksbergen en Neede, om een eerder initiatief tot vrijwillige samenvoeging niet door te zetten. Deze leden waarderen deze benadering van de regering zeer, al constateren zij tegelijkertijd tot hun spijt dat die benadering niet overal zo consequent is gehanteerd.

11. Financiële aspecten

De regering stelt in de memorie van toelichting dat de nieuwe gemeenten in alle gevallen een kleinere algemene uitkering zullen ontvangen dan de som der samenstellende delen. Deze daling vormt nergens een bedreiging van de levensvatbaarheid van de te vormen gemeenten, voegt de minister daar aan toe.

De leden van de PvdA-fractie zouden deze stellingname graag gedetailleerd uitgewerkt willen zien, met name voor de nieuw te vormen gemeenten Hof van Twente, Vriezenveen/Den Ham, Denekamp en Twentestad. Hoe hoog zijn de algemene uitkering en de totale gemeentelijke begroting nu, en hoe zullen die er na de beoogde grenswijzigingen uitzien? Welke inverdieneffecten zijn nu al aan te geven en welke omvang zullen zij hebben?

Bij de gemeente Vriezenveen/Den Ham zien de leden van de PvdA-fractie graag de financiële gevolgen in kaart gebracht van het voegen van Aadorp bij Almelo, het toevoegen van Daarlerveen en een eventuele toevoeging van Hooge Hexel en omgeving. Bij de nieuwe gemeente Denekamp krijgen de leden van de PvdA-fractie graag een vergelijkbaar inzicht in de gevolgen van het voegen van Boven-Deurningen bij Enschede, zowel inclusief als exclusief de luchthaven, en van het voegen van het Hulsbeek-gebied bij Oldenzaal, zowel in de provinciale als in de Oldenzaalse variant. Als het gaat om Twentestad vragen de leden van de PvdA-fractie een reactie van de minister op het betoog van de heer Van Zaaen in Dagblad Tubantia van 30 januari jl..

Bij eerdere gelegenheden heeft de PvdA-fractie gevraagd om een extra financiële impuls voor te herindelen gemeenten die overgaan tot het actief instellen van een vorm van binnengemeentelijke decentralisatie. Kan de minister inzicht verschaffen in hoe dat er voor de gemeenten in het voorliggende wetsvoorstel uit zou zien?

In hoeverre bestaat de bereidheid bij de regering om de gewenningsbijdrage aan de gemeenten te verhogen bij onvoorziene negatieve effecten van de herindeling, vragen de leden van de VVD-fractie?

De leden van de CDA-fractie herhalen in dit kader hun vraag om voor elke nieuw te vormen gemeente de financiële consequenties, ook op de langere termijn inzichtelijk te maken. In dit kader vinden de leden van de CDA-fractie het niet bevredigend dat in dit voorstel afwegingen worden gemaakt op basis van «indicatieve» bedragen. Kan de regering onzekerheid wegnemen?

De leden van de CDA-fractie verzoeken de regering uitgebreider in te gaan op het volgende. In de memorie van toelichting wordt aangegeven dat de meeste maatstaven ongevoelig zijn voor herindeling. Tegelijkertijd wordt gewezen op financieel negatieve herverdelingseffecten door het vervallen van vaste bedragen bij samenvoeging van gemeenten. Zien deze leden het goed dat hier materieel forse negatieve gevolgen uit kunnen voortvloeien? Hoe groot kunnen deze negatieve gevolgen zijn? Waarom zullen deze dalingen «geen bedreiging» vormen bij alle nieuw te vormen gemeenten? Hoe kan de regering hier zo zeker over zijn? Is de gewenningsbijdrage hierop aangepast (in de memorie van toelichting wordt alleen gesproken over compensatie van dubbele huisvesting en wachtgeld)? Om één en ander in een breder kader te beoordelen verzoeken de leden van de CDA-fractie de regering aan te geven welke

ervaringen er op het gebied van financiële gewinning en de regeling terzake zijn in een aantal recente herindelingsgebieden, zoals in Drenthe en Bommelerwaard. Wat is de financiële stand van zaken bij de gemeenten (bijvoorbeeld Maasdriel) in deze gebieden? Gaat alles zoals beoogd respectievelijk «op wietjes»? Ook vernemen deze leden graag een beknopte tussenrapportage over de effecten van de fasering van de uitbetaling van de gewenningsbijdrage.

Is de in overwegende mate teruglopende Algemene Uitkering ná herindeling (tabel 1, blz. 15 memorie van toelichting) als een stimulans te beschouwen vóór herindeling, vragen de leden van de D66-fractie? Is niet een financiële impuls te overwegen (zie ook de inleiding van dit verslag) die ruimer is dan de vrij beperkte gewenningsbijdrage? Is een globale schatting te maken van de besparing van de besparing van bestuurskosten en de inverdieneffecten?

De leden van de SP-fractie stellen vast dat bij gemeentelijke herindeling de kans bestaat dat een kern een sterkere centrumfunctie dan voorheen krijgt. Dit kan een positieve invloed hebben op de hoogte van de uitkering van de samengevoegde gemeente. Financiële afwegingen bij herindeling mogen, volgens deze leden, nooit een rol spelen. In welke mate hebben de financiële problemen een rol gespeeld?

De leden van de SGP-fractie constateren dat de meeste nieuw te vormen gemeenten er financieel op achteruitgaan, in elk geval wat betreft de algemene uitkering uit het gemeentefonds. De gewenningsbijdrage weegt hier niet tegen op. Deze leden benadrukken nogmaals dat zij van oordeel zijn dat samen te voegen gemeenten er in elk geval financieel niet op achteruit zouden moeten gaan, zeker nu is gebleken dat de inverdieneffecten zich pas op langere termijn voordoen. Zij wachten met belangstelling een voorstel af tot verbetering van de financiële regeling met betrekking tot herindeling.

12. Onderwijs

De leden van de SGP-fractie vragen tenslotte of de voorgestelde herindelingsen ook leiden tot problemen op het gebied van de opheffingsnormen voor basisscholen.